AIDAI

LIETUVIŲ • KULTŪRINIS • ŽURNALAS
LITHUANIAN • CULTURAL • MAGAZINE

M. Menčinskas *Vergas*

MIUNCHENAS, 1946 M. KOVO MĖN. 15 D. NR. 5 (17) 3. METAI

A. Vaičaitis — Lašininio ir Kanapinio kova.

TURINYS

NR. 5. 1946 METAI, KOVO MĖN. 15 D.

DAILININKAI — M. MENČINSKAS, A. VAIČAITIS, V. PETRAVIČIUS, E. KRASAUSKAS, N. RYBAKOVAS

AIDAI

MIUNCHENAS, 1946 M. KOVO MĖN. 15 D. NR. 5 (17) 3. METAI

P. Jan.

AMŽINASIS ŠVIETIMO KLAUSIMAS

Gyvename viltimi grįžti tėvynėn. Darome planus, telkiame jėgas — norime neveltui šį laiką praleisti, ko daugiausia gero savo kraštui parsivežti. Mums rūpi, kaip reiks atstatyti miestus, pramonę, žemės ūkį, kaip patobulinti elektrifikaciją, susisiekimą ir t. t. Bet visų šių problemų mes šiandien, deja, negalime — net nė kiek iš vietos pajudinti.

Bet yra vienintelė sritis, kur ne vien planuojama ar rūpinamasi, bet — jau šiandien čia dirbamas konkretus darbas Lietuvos ateičiai. Tai — švietimo sritis. Šimtai mūsų jaunuomenės sėdi aukštesniosiose mokyklose ir lavinasi, patyrusių pedagogų vadovaujami, gi su pradinių mokyklų mokiniais tas skaičius jau siekia ir tūkstančių.

Įsidėmėtina, kad švietimo sritis žmonių bei tautų kultūriniame gyvenime — viena iš svarbiausiųjų. Matėme, kaip lengvai ir greitai griūva didžiausi fabrikai, pelenais virsta puikių rūmų miestai, žūna brangūs turtai — ir tik dvasios lobis niekeno neišplėšiamas, jokių gaivalų nesunaikinamas. Kai visų anų turtų žmogus netenka, tai savo proto aukštumą, išsilavinimą, mokslą, kultūrą — tebeturi, kol gyvas, nes šių dalykų jam niekas negali atimti. Todėl mums, mažai tautai, ypač svarbu išsiugdyti šias vertybes.

Deja, pas mus dar sąžinė nepakankamai jautri švietimo klausimui. Gal dėl to, kad ir anksčiau, Lietuvoje, šis dalykas buvo negana suprastas. Esant gausiam skaičiui patyrusių pedagogų (Veiverių ar Kauno „Saulės" auklėtinių), švietimą tvarkė vis kitų sričių žmonės, aukšč. vadovybėje sėdėjo — gydytojai, inžinieriai, agronomai ... Ir buvo dažnai taip, kad daugelis mokytojų mesdavo šį luomą ir ėjo į šiaip kokias įstaigas, savivaldybes, net į policiją — geriau organizuoto darbo ieškoti.

Dabar svetimame krašte, kai mes, medžiaginių turtų netekę, turėtume pagaliau suprasti, kad švietimas yra bene tvirčiausias pamatas kultūrinei tautos ateičiai — deja, vis dar kažkodėl nepraregime.

Gal nė vienoj srity nėra tiek demagogijos ir viešos veidmainystės, kaip šičia. Įvairios mūsų valdybos ar komitetai skelbiasi globoją ir remią švietimą, nuolat apie jį kalba, bet praktikoje — švietimo sąlygų ir reikalų net nesistengia suprasti ir švietimo darbininkų nepalaiko.

Liet. Sąjungoje lig šiol švietimas buvo labai menkai įvertintas: visa priklausė nuo paskirų asmenų iniciatyvos ir nuožiūros. Kai kur skyriuose švietimo vadovai buvo ne to darbo ugdytojai, bet — trukdytojai. Jau aiškiai supeiktinas šitų asmenų nesąžiningumas, kai jie atkakliai veržėsi vadovauti tai sričiai, nors čia pat buvo daug daugiau išmanančių ir patyrusių žmonių. Antra vertus, pasigėrėtinas kitų asmenų idealizmas, kai, trūkstant mokytojų, kitų specialybių atstovai ryžosi įsijungti į realų švietimo darbą tokiu sunkiu laiku t. y. nesant priemonių nei sąlygų (pav. Memingene ir kitur). Vadovavimą reiktų pavesti tik tiems patyrusiems pedagogams, kurie pasirodė sugebą (ir nevengią!) realiai kasdienį švietimo darbą dirbti, bet ne tiems, kurie moka daug pakalbėti ir ypač mėgsta aukštesnėje kėdėje sėdėti. Rodos, gana pataikauti karjerizmui ir arivizmui, ir bent iš švietimo srities reikia išjungti tuščio jodinėjimo politiką. Šitoje srityje turi būti aukščiausiai įvertintas tik tikrasis realus darbo sugebėjimas, o aukštoji administracija bent neturi trukdyti tikrų šviečėjų pozityvaus darbo.

Šiuo metu nėra Švietimo, nei Finansų Ministerijų, nei knygų leidyklų, nei jaunimo žurnalų, nėra nei tinkamo atlyginimo už darbą — nei medžiaginių nei moralinių sąlygų. Tai visi turėtų suprasti, kokią naštą ant savo plikų pečių išneša mokytojas. Tad ar ne gėda dėl savosios visuomenės, kai ji per savo komitetus kartais ne tik nepalaiko mokytojo, bet net atsisako padengti mokytojui faktinius dėl švietimo darbo susidariusius nuostolius. Pav. skirstant aprangos daiktus, kažkodėl kartais komitetai pirmenybę duoda jokio visuomeninio darbo neatliekantiems asmenims (pav. Augsburgo Hochfelde), kai tuo tarpu mokytojo eilė ilgai neateina, nors jo išeiginis drabužis nuplyšo pedagoginę pareigą atliekant ir jo batai prakiuro kilometrus į mokyklą vaikščiojant. Visuomenė tartum nenori suprasti, kad mokytojas reikalingas drabužio ir apavo ne asmeniniam naudojimuisi, o — kad tai jam būtina, norint savo brangią visuomeninę kultūrinę pareigą atlikti.

Žinoma, mokytojas šiandien nepopuliarus ir net nemėgiamas, nes jis „nepraktiškas". Jis nemoka (gal ir nenori) ir neturi laiko „praktiškai" suktis, jis naktimis dirba mokslo medžiagą rinkdamas, vadovėlius rašydamas. Kai kas dar supeikia jį, esą, kodėl jis toks neidealistas tapęs, kad dideliu dalyku laiko tuos kasdienio aprūpinimo materijalinius daiktus. Žinoma, taip kalbėti gali tik spekuliantas arba kyšininkas, nes doram žmogui šiuo metu per savąjį komitetą (ar valdybą) skirstomas maistas bei apranga — pirmaeiliai gyvybiniai dalykai. Jau paskutiniais laikais (karo metu) ir Lietuvoje mokytojas skurdo, net nevisada sočiai pavalgęs buvo, o drabužiams pirkti (t. y. gauti leidimą iš paskirstymo punkto) visai neturėjo vilčių; gi ekonominių, susisiekimo ir kitų įstaigų tarnautojai, visi žinom, vertėsi geriau negu vidutiniškai. Todėl švietimo luomo žmonės su labai menkais ištekliais (pinigų, drabužio, apavo) jau iš tėvynės iškeliavo. Ir mokytojui tikrai tragiška žiūrėti, kai jo stovyklos visuomenė tvarkingai apsirengusi, tuo tarpu jo paties paskutinis drabužis, dirbant tos visuomenės labui, nuplyšo, o iš bendrojo sandėlio ką nors laimėti — jis „nepraktiškas".

Atrodo, kad tai lyg persmulkūs dalykai, kad apie juos viešai kalbėtume? Bet jie yra didelių dalykų priežastimi. Štai jau ne vienas ir aukštesniosios mokyklos mokytojas, pajutęs tokį visuomenės abuojumą, tokį išnaudojimą idealisto pajėgų — meta šios srities darbą ir eina kitur, kur jis gali irgi nieko neuždirbti, bet — bent nėra verčiamas daryti sau skaudžius nuostolius. Šitų žmonių nekaltinkime, nes nekiekvienas gali ištverti, matydamas visuomenę niekinant jo darbą. Kalti visuomenės rinktieji atstovai, taip pat mūsų tautinių organizacijų vadovybės, kad taip ilgai švietimo reikalų neišveda iš palaidos balos.

1946 m. vasario mėn.

Poetas Stasys Santvaras, atidavęs spaudai naują eilėraščių rinkinį.

Laivai palaužtom burėm

LAIVAI PALAUŽTOM BURĖM

Audringom mariom plaukia
Laivai palaužtom burėm — —
Ant kranto stovim nusigandę,
Su nerimu į klaikią kovą žiūrim ...

Mėginam švyturį įžiebti,
Nakčia pakyla dūmai laužo — —
Bet mes tokie mažyčiai žiburėliai —
Pačių mūs valtį vėtra daužo ...

Norėtum peršokt gelmę,
Norėtum perrėkti perkūną,
Bet vos matai pro tolį,
Kaip laivas viens po kito žūna ...

Laikykit, vyrai, vairą,
Širdy laikykit viltį! —
Ateis Dangaus Šviesa per dangų
Ir dūkstančiom vilnim palieps nutilti ...

KRYŽKELĖ

Po šlapdriba ir po lietum
Mes stovim kryžkelėj vienui vieni — —
Bandai padangių raštuose įspėti lemtį —
Ir nežinai ar gyveni ...

Kur nesutiksi nūdien sopulio,
Kurion dar žemėn nevarva lašai mūs kraujo?
Iniršę kirvininkai kerta seną girią
Ir vandens drumzlini lankas skalauja! ...

Tarp debesėlių gervių vilkstinė pakriko —
Ir vėl keliaut susirikiavo — —
Kaip mes, atskirti broliai, vėl būrin sulėksim —
Ir kokį reginį atrasime tėvynėj savo? ...

Toj kryžkelėj nėra jokių ženklų
Nei medy, nei uoloj, nei rentiny — —
Ir, akmenim apmėtyti, su baime klausiam:
Žmogaus širdie, ar tu dar gyveni? ...

NUTOLUSI PAKRANTĖ

Nutolusi pakrantė — Lietuva.
Žvelgiu į šiaurę — ten širdis jos plaka,
Tenai ir nuovargy jinai tebėr gyva — —
Tik atpažint sunku tą panemunių taką,
Kuriuo daug amžių ėjo ji laisva ...

Padangę, tartum suodim, apdengė skėriai,
Aptaškė dulkėm ir krauju jos veidą — —
Lietuvi, ką gi tu nedoro padarei?
Kodėl ir vėl į erdvę keldina tą graudžią gaidą
Tavų arimų vyturiai? ...

Nutolusi pakrantė migloje.
Tik Nemunu atplaukiančią girdžiu jos raudą — —
Ir noriu verkti aš drauge su ja,
Ir širdį skauda, skauda ...

Gyveno ten ir mirė ten tėvai,
Buvai tu visad mūsų — Lietuva tėvynė! ...
Už ką dabar tau kalami narvai?
Už ką ant kaklo kalinio grandinė?
Už ką tie kankinio randai? ...

Praėjo amžių tūkstančiai tenai —
Didžių, garsių, šlovingų — —
Žmogau, gal tu dar nežinai,
Kad nuo audrų sukilusių, siaubingų,
Tave apgynė aisčiai, tartum, milžinai? ...

Nutolusi pakrantė — Lietuva.
Žvelgiu į šiaurę — ten širdis jos plaka,
Tenai ir sielvarte jinai tebėr gyva ...
Nespės, nespės pakirsti paskutinę sodų šaką —
Ir paukštė grįžtančio pavasario ten vėl giedos laisva! ...

ESTIJAI

Eesti! Eesti! Eesti!
Tu gražioji karalaitė Baltijos krantų!
Argi tavo jūrų, tavo lygumų vaizdai man gali blėsti,
Kai ir čia, tam viešbuty šaltam, mes kenčiame kartu? . . .

Eesti! Eesti! Eesti!
Žodį tą girdėjau aš ten šiaurėj tolimoj — —
Kaipgi nuostaba ir džiaugsmas gali man krūtinės nesukrėsti,
Kai tą žodį aš girdžiu ir čia, toj žemėj svetimoj! . . .

Eesti! Eesti! Eesti!
Ir prisimena draugai man: Viisima ir Söödor, Sahk . . .
Jei kas nūdien leistų — eitumėm ten pėsti,
O širdie, viltim ir ilgesiu kalbėk ir plak!

Eesti! Eesti! Eesti!
Kaip man skolą didžiąją grąžinti Tau? —
Juk ne kartą jau žvejai lietuviai atplaukė ing jus atvėsti,
Ak, akis užmerkiu tik — ir kiek ten grožio aš matau! . . .

Eesti! Eesti! Eesti!
Leiski man norėt, kad greit pasiektų tavo ausį mano aimana:
Lai pakyla vėjai ūmarą nuo tavo sodų žydinčių nukrėsti —
Laisvės ilgesio tava širdis pilna! . . .

Eesti! Eesti! Eesti!
Nūdien tu našlaitė verkianti ant Baltijos krantų! . . .
Argi tavo marių, tavo lygumų vaizdai man gali blėsti,
Kai ir čia, tam viešbuty šaltam, mes kenčiame kartu? . . .

NEPAŽĮSTAMA MOTERIS

Prie durų viešbučio stovėjo moteris
Apysenė ir jau nebegraži . . .
Pro šalį ėjom pamaži,
Pavargę, nelaimingi, niekam jau nereikalingi,
Tokie maži . . .

Kur prisiglausim kitą naktį
Ir ką padėsim vaikui po galvų? . . .
Eit elgetom ir gėda, ir drovu,
Ir smilkstanti vasario saulė jau nebšildo sielos anei kūno,
Aplinkui nėr širdžių gyvų . . .

Kur einat, žmonės? — klausia moteris.
Atrodote benamiai ir liūdni . . .
Sustojome. Sustingom atkastoj pusny.
Ir argi mes dar žmonės tam raiste be galo ir be krašto,
Kur piauna vienas kitą žvėrys alkani? . . .

Gaivi ugnis vaidentis ėmė židinėly,
Sužvilgo gimto pamario krantai — —
Tarytumei matai,
Kad Palangon pas mylimą mamaitę grįžom
Ir apkabinom ją karštai karštai . . .

— — — — — — — — — — —

Prie durų viešbučio stovėjo moteris,
O mes pro šalį ėjom pamaži — —
Mes buvom ir pavargę, ir nuliūdę, ir tokie maži,
O ji turėjo aukso širdį —
Ir tapo mum graži, graži . . .

INVALIDAI

Lietingą vakarą, aptemdytom gatvelėm,
Su damom ir su svastikom paženklinti didikai —
Ateina viešbučio lokalan gerti vyno . . .
Atėjote ir jūs, kariai be rankų ir be kojų,
Nuryt gurkšnelį gėrimo to gryno . . .

Deja, toj seno vardo karčiamoj jum vietų nebėra —
Ir stovit jūs pasieny ir be rankų, ir be kojų! . . .
O juk tik vakar dar jus geležiniais kryžiais apkabino,
Už minią tą dar vakar jūs gyvenimo linksmybę paaukojot! . . .

Ir aš regiu — liūdna mintis širdin jum krenta:
Dabar jau vynas daug brangesnis už kareivio auką,
Taika brangesnė už laimėtą žygį! . . .
Tad, invalide, dėk po pažastim rementą,
Paviėja leiski palaidinio padriką rankovę —
Tikrovė visad buvo ir grumstuota, ir nelygi! . . .

SUTEMOS

Per sutemas, tarytumei per purvą brendam,
Juodi rytai ir vakarai — —
Ugninėm rankom nerimas apnėrė širdį,
Aptemdė saulę dūmai ir garai . . .

Bandai pažvelgt į sielos didžią gelmę —
Ir ten — klaiki tamsa!
Kaip rasti paskandintą perlą? Kaip atrasti marių uostą,
Kur spindi ir ramybė, ir tiesa? . . .

Taikos laivai aukštajam vandenyne plauko,
Karveliai nebegrįžta iš tenai . . .
Pakalnių soduose alyvų vien tik stuobriai,
To medžio šaknį graužia kirminai . . .

Ir varpo dūžiai nebegal prakalti juodo mūro,
Plieniniai vartai uždari — —
Atsigrįžti į šiaurę, kur gaisrų pašvaistė rūksta,
Karti aitra sustingsta gomury . . .

Purienų, tulpių ir ievų žiedai nubiro,
Aplink tamsu, tamsu, tamsu . . .
O Viešpatie, nejaugi saulės spindulio
Negali niekas jau parnešt iš debesų? . . .

S. JVOŠIŠKIS

NESUSIPRATIMAS

VINCEI — DVIDEŠIMTMETČIO GĖLIŲ VIETOJE

Nykiame Bavarijos kaimelyje, vienas tarp svetimųjų, pereitąją Naujųjų Metų naktį aš migdžiau tąją, kurios žingsniai dar mano globos reikalingi, sekdamas tokią nuobodinę:

— Dievas yra didis ir galingas. Jis yra tokis galingas, jog savo plačiosios galybės net Jo dieviškasis protas visada ir kiekvienu metu aprėpęs laikyti negali, todėl tūkstančiai skaisčių angelų apie ją saldžiais balsais Jam nuolat gieda, sidabro trimitais visam pasauliui ją be perstogės skelbia. Ir gyvena Jis Danguje — tokioje vietoje, kur Grožis nesuteptas, Tiesa be vingių ir Taika kaipo visų santaika — visa, kas mirtingųjų paniekinta, — yra įsikūrus, tartum sopulingas priminimas Jo klaidos, kurią Jis, kurdamas kai ką pagal savo atvaizdą ir pavidalą, savais tikslais padaryti teikėsi.

— Dievas Danguje turi daug angelų, ne mažiau šventųjų, ir tik vienas, vienui vienas velniukas kartu su jais ten gyvena — kaip atsargus įspėjimas Dangaus įnamiams, kuo visi jie iki vieno neišvengtų pavirsti, jei kuris savo nelaimei, ėmęs gvieštis Dievo didybės, puikybės pagundai pasiduot panorėtų. Visi mes tą velniuką gerai pažįstame. Jis lanko mus sapnuose, svajonių valandomis ir mūsų veiklių žygių metais. Jis migdo mus saldžių pažadų leipuliais, iš ryto prikėlęs didybės vaizdais užtveria mūsų siaurutį, kietą gyvybės taką, o sugundęs iš jo kuriame nors daikte išklysti, veda mus į tų vaizdų atvirsčią pusę ir baisiai, šiurpiai klegena, kai mes verkiame, kad mūsų didžios pagundos — dažyti lukutai tepasirodo.

— Tas velniukas ir Danguj nemaža rūpesčių jo gyventojams tiekia. Kartais jis suriša mažiems angelaičiams baltąsias kasas ir šoka iš džiaugsmo, kad jie iš krūvos išsinarpliot negali, ar debesyse suslapsto žvaigždes, ir angelai bei visi garbingi šventieji patamsėse vakarais aklinėja, didžios išminties surakšlintas kaktas ir rožines nosytes, jaunojo smalsumo į aukštį pariestas, ant Paukščių Tako sudauždami skaudžiai žaloja. Ir kiek negražaus džiaugsmo, tų nedangiškųjų mėlynių platybėmis žavėdamasis, jis rytais kiekvienam iš jų rodo! Kitais atvejais jis nukarpo kometoms uodegas, ir, iki jos ątauga, tos pažibos savo kelionių vairuot nebegali, po svetimus pasaulius klaidžioti ima ir, atklydusios pas mus, žmonėms baisių nelaimių baimę įvaro. Bet užvis dažniausiai velniukas iš senojo Grižulo ratus pasivogti tyko, o pasivogęs padangėmis juose taip trankiai bildinėja, jog iš debesų ilgiausius žaibus per Dangaus skliautą skelia, jais iš smagumo į toliausias žemes taikliai šaudo.

— Gerojo Dievo širdis yra kupina tėviškosios meilės, kuriai nėr nei ribų nei pasirinkimo. Jis ir velniuko piktą smagumą tėviškai kenčia, tik kartkartėmis jam savo galingu pirštu nuolaidžiai pagrūmoja. Nes kuo gi būtų dieviškasis Gėris, jei pasaulis Pikto darbų nepažintų?

— Tačiau, vieną kartą, kai danguje nuobodi dujа jau kelinta diena be perstojo murkė, velniuką ėmė baisiai slėgti jo prievartos dykavimas didinguose Dangaus rūmuose: taip ilgai būti geram, nuo uslano tyliai smoksoti į Žemę pro rasotą mėnulio stiklą ir nieko ant jos neįžvelgti — tai darbas, kurio nebūtų pakėlusi nei angelų kantrybė. Jis pažiovavo, pasikasė, pačiaudėjo ir smegenis savo pakrutino, paskui vėl juos pakrutino, pačiaudėjo, pasikasė ir pažiovavo, bet nuobodulio, kuris jį švinu kiekvienoje gyslelėje slėgte prislėgė, niekaip išžiovauti neįstengė. Iki...

— Tai įvyko taip staigiai! Velniukas iš gryno džiaugsmo vienu striktu nuo uslano nušoko, mėnulį atsidarė ir kūliais į šaltą drangtį vienplaukis išsirito. Padangėje atsiradęs, jis pasišvilpė Viesulą, ištikimiausią išdaigų draugą, ir jam savo buklaus sumanumo ir velniškos kantrybės padarą įdavęs, žaibu siuntė tą dovaną žmonėms į Žemę... Ir taip mūsuose atsirado N e s u s i p r a t i m a s — velniuko nuobodulio išperintas vaisius.

— Tada nuostabūs dalykai ėmė eiti per visą platųjį pasaulį. Žmonės įniko patys sau kenkti nesuprasdami vienas kito. Tėvai vaikų, o vaikai tėvų jau nebesuprato; naujai gimusią kartą nuo ją išauginusios ilgų šimtmečių sienos atskyrė; broliai brolių kraujui įtarles mėtė, o artimieji svetima rūšim labiau patikėjo, nei tais, kuriuos vienas kūrimo stebuklas jiems giminingais padarė; iš žmogaus lūpų išėjęs žodis jo artimo ausiai ką kitą reiškė, o ne retai išreikštos mintys savo tėvų žygiuos kitą pavidalą rodė. Ir visiškas sunykimas ėmė grėsti žmonių giminei. Tik didžiausių pavojų metais iškildavo žmonėse tokie pranašai, kur, Dangaus kibirkšties uždegti, saviems broliams jų tikrąją paskirtį skelbė. Jie mokė, kad panašūs į Dievą užgimę, iš Dangaus save patys žmonės į pragarą stumia, jei tiesas kitas, nei tas, kur Dievybę Danguje puošia, savo širdyse nešioja. — Argi tas, kas tik gerojo Dievo atvaizdą teturi, pats tačiau nėra tikrasis Dievas, tą didžiąją dovaną ilgai pajėgs išlaikyti, jei kas dieną guls Pikto minčių ir žygių kelionę atlikęs?! Taip pranašai tie nuolat žmones klausė. Bet klausė jie visad bergždžiai ir klausia ligšioliai — iki šios dienos žmonės dar jų nesuprato. Pranašų tiesa žmonių ausims tuščio būgno garsu tebeaidi: jų gimines, kaip išalkintas vilkijas, vieną prieš kitą tik stūgauti šaukia.

— Štai kuo baigėsi velniuko buklumas. Žmonės ilgainiui net žudytis ėmė iš nesusipratimo; o tie, kur gyvi liko, pralietam kraujui keršto, giminaičių skriaudos atpildo kaip šventos pareigos sau reikalavo, — ir paskleidė žmonės galop tarp savęs baisųjį nesantaikos vaizdą, piktą nesusipratimo kaltės ir savo silpnybės apibrėžimą: žmogus žmogų išvydęs, artimo kailyje vilką temato!.. Tam vardui ištikimi pasilikę, žmonės akių siundymų tesiklausė ir grobti suskato viską, kas jiems naudą bet kokią turėti galėtų, o prisigrobę, tie, kur raumenų galybę sau nauda paversti mokėjo, savo grobius glėbiais apsiautę, kaimynus nuo jų stūgavimais baidė, bet iš mažiau stamantriųjų, brolių šypsenas ant veidų užsidėję, meiliai jųjų naudą prie savo grobių letenom žarstė. Ir pastiro iš baimės visi spulūs turčiai, kad pertekliai jųjų jiems priešų baugių neaugintų, tai kiekvienas savaip savo ateitį taisės, visom galybėm jąją tvėrė, bet nei vienas, deja, žmogaus prigimties nebesuprato, nes pats ją savo veiksmuose jau buvo praradęs.

— Dievas yra didis, galingas ir visa ką matąs, bet savo pasauliuose jis turi bažmą žemių, o angelams Jo didybė už žmogaus menkumą yra daug gražesnė. Tačiau, vieną dieną klaikūs Žemės garsai ir Jo angelų giesmę prašovė: Jis pasilenkė ton pusėn, iš kur jie ėjo, ir išvydo paukščius kurių Jis nekūrė, žuvis, kokių į jūras Jis niekad neleido, debesis ir žaibus nei paunksmės nei šviesos neteikiančius; ir kiekvienoje pabaisoje Jis rado žmogų, įsikinkiusį į baisų naikinimo darbą, nukreiptą prieš Jį ir prieš save patį. Ir suvėrė širdį Visagaliui, kai Jis pamatė, kokiam tikslui išrinktieji vaikai Jo dovanas skiria, tai pasišaukęs velniuką jam rūsčiai tarė:

— Tas įtūžimas yra tavo atšiaurios širdies darbas. Eik ir nebegrįžk, kol jo neatitaisysi, kol Žemėje meilės sėklos vėl nepasėsi.

— Išsigando velniukas, kad jam Dievas akivaizdą savo užgynė, ir pas Jėzų pasiguosti nuėjo, nes Tas žmones juk taip gerai pažino ir dėl jų dar baisiau iškentėjo. Jėzus išklausė velniuko nelaimės su rūpesčiu ir didele širdgėla.

— Už savo giminę aš ne tiktai sunkų kryžių ant pečių užsidėsiu, bet ir antru-

kart prikalt prie jo save leisiu, — atsakė Jis velniukui. Bet savo meilę jai aš nunešti galiu tik savo Tėvo lūpų vėl žemėn nusiųstas.

— Ir patarė Jėzus velniukui nueiti pas Nojų, kuris jau kartą žmoniją nuo vienos pražūties buvo išgelbėjęs, iš jo patarimų taip pat paprašyti. O senasis Nojus tarp savų gyvulių seniai jau liūdesiu nerimo, pasiuntinio tikro į Žemę telaukė. Įdavė jis velniukui savo karvelį ir liepė jam tą meilės paukštį žmonijai kuo skubiausiai nunešti, kaip Dangaus malonės, o žmonių geros valios ir taikos priminimą.

— Velniukas pasielgė kaip buvo lieptas. Naujųjų Metų naktį jis nunešė jį į garsų miestą, kur sužiedėjęs žmonių išdidumas savo laimėjimais manėsi ir Dangaus ankštybes prašokęs, besiplaikstančiomis galybės vėliavomis daugiau šviesos skleidžiąs, nei pats Dangus jos teikti gali, ir paleido tą sparnuotąją palaimą tenai, kur vieni ano krašto galinčiai tegyvena. Išsirinko karvelis aukščiausius tos didybės rūmus ir įskrido pas tą, kurs visą tų žmonių išdidžiąją galybę vienas tevaldo. Įskrido ir jam miegančiam žaliąją alyvų šakelę įdėjo į galingą ranką.

— Velniukas grįžo pas Dievą, pasisakė Jam ką padaręs, ir Gerasis Tėvas jį pagyrė už jo gražųjį darbą.

— Kai iš ryto, minkštus debesų patalus palikusi, saulė atsikėlė Dangaus rasa skaistųjį veidą nusipraususi ir savo šviesiais spinduliais nuo Žemės nušlavė visas tamsybes, kurios per naktį ją buvo užgulusios, velniukas sujaudintas jau sėdėjo prie mėnulio stiklo ir laukė įvykstant nepaprasto stebuklo, — tokio stebuklo, kokio niekas į Dangaus metraščius nebuvo dar įrašęs.

— Tačiau, kai saulės spindulys su džiaugsmu tam galiūnui akis atvėrė ir tas savo rankoj išvydo žaliąją alyvų šakelę, jis sviedė ją rūsčiai į šalį.

— Tai pats klastingasis Naujųjų Metų linkėjimas!!!

— Ir įvyko tada stebuklas, kokio niekas Dangaus metraščiuose iki tol nebuvo dar įrašęs: velniukas kūkčiodamas nukniūpino prie gerojo Dievo kelių savo kartųjį likimą atgailos ašaromis nuplauti...

*

Tuo manoji nuobodinė ir baigūsi, nes klausytojos blakstienos jau seniai ant skruostų ilgus šešėlius paklojo. Bet kai aš jau buvau bestypinąs nuo lovelės, tie šešėliai vėl aukštyn atvirto, po jais sublizgėjo dvi žydrios švieselės, lyg kalnų ežerėliai, ir aš išgirdau ją susirūpinusią tariant:

— Tėveli. Aš žinau, kodėl galiūnas metė alyvų šakelę... Jis jos nesuprato. Į antrąją ranką velniukas jam turėjo įdėti mano katekizmą...

— Mik, vaikeli. Tavo dovanos velniukas tam galiūnui nebūtų galėjęs įteikti. Ar valdydamas ar ilsėdamasis jis ją laiko užgniaužęs kumštim prieš kiekvienę būtybę, kurios širdis laisvės ritmu tebeplasta.

*

Tą Naujųjų Metų naktį velniukas vėl mane svajonėm gundė. Pro mėnulio langą jis nusileido prie manęs Laumės juosta, ant kurios žaižaruojančiomis raidėmis švietė senasis priminimas: D a n g a u s k a r a l y s t ė n e a t e i n a r e g i m a i s v e i k s m a i s... n e s š t a i p a ž v e l k i t e — D a n g a u s K a r a l y s t ė y r a j ū s ų š i r d y s e...

Tik kas jį pas mane siuntė? Nežinau.

J. Augustaitytė-Vaičiūnienė

ANT MARIŲ KRANTO

Jau saulė netoli laidos
Tuoj mėlynrūbiai paukščiai atplasnos...
Ir leisis sutemų bare
Ant marių kranto vakare.

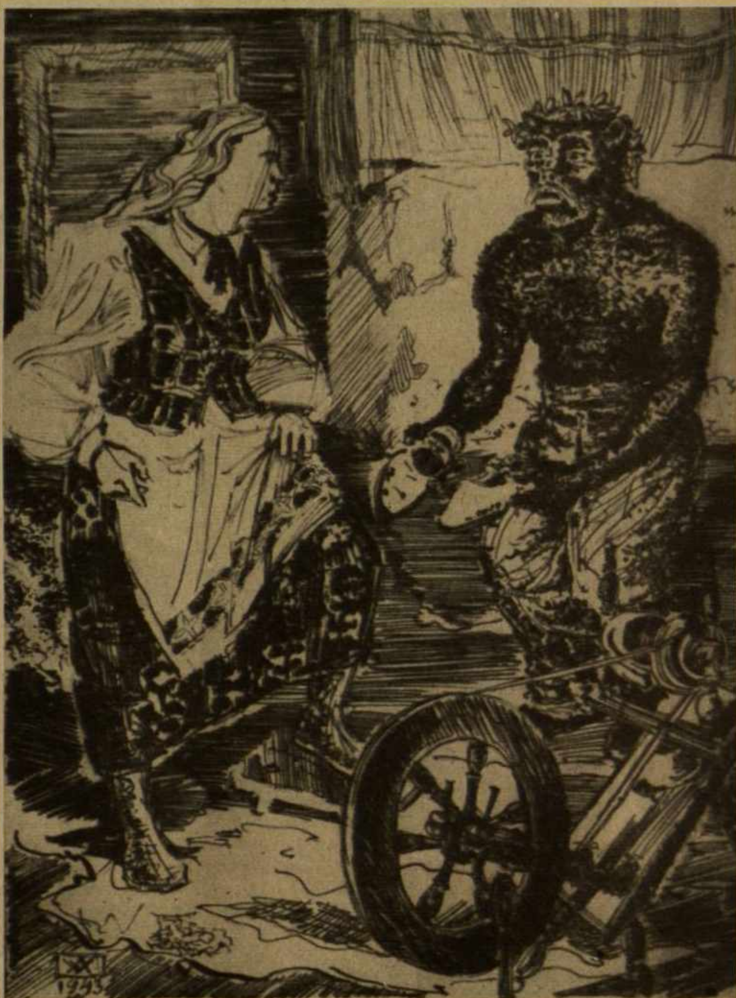
Tą valandą ateisi tu,
Kai jinai veršis iš krantų,
Ir pasinersi į gelmes
Didingas, šaltas, neramias.

Atbrizgę keteros bangų...
Stikliniuos rėmuos už langų
Dainuoja norai pabroliai.
Visur jiems atviri keliai.

Ir tos giesmės jų amžinos
Nieks paslapčių nesužinos.
Tik, rodos, ryžtas per naktis
Nutraukt geležines grandis.

Dienos užgesę atspindžiai...
Liūliuoja vandens išdidžiai...
Mėnulį sulankstytą ir žvaigždes
Daug kartų, lig aušros krantan išmes.

Tada tave stipriai apglobs
Sparnai pašėlusios jėgos
Ir neš į tolumas bekraštines,
Grandis sutraukę plienines.

A. Vaičaitis — Mergaitė ir Miškinis.

PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA

SUKAKTYS IR SUKAKTUVININKAI 1946 metais

(Tęsinys)

25 metų mirimo sukaktis minime, 1921 m. mirusiems: kovo 11 d. New-Yorke Tomui Astrauskiui (gim. 1853 m. gegužės 28 d. Naujienoje Nortoje, Kvietiškio val.), žymiam JAV lietuviškos spaudos bendradarbiui, išspausdinusiam plačią Susivienijimo Lietuvių Amerikoje istoriją; kovo 24 d. Sudeikiuose kunigui Juozui Šnapščiui (gim. 1877 m. kovo 17 d. Maigiuose, Šeduvos val.) spaudos draudimo metu žinomam J. Margalio slapyvardžiu poetui (1900 m. eilėraščių rinkinys Volungė) ir dramininkui (1904 m. Mūsų Bajorai); gegužės 26 d. Šilutės aps. Mykolui Hofmanui (gim. 1883 m. Ateivio slapyvardžiu Maž. Lietuvos poetui ir beletristui (1913 m. Jaunimo Aidai ir kt.); gruodžio 7 d. Marijampolėje Julijai Beniuševičiūtei-Žymantienei (gim. 1845 m. gegužės 31 d. Bukantiškėje, Plungės val.) Žmaitės slapyvardžiu žymiausiai spaudos draudimo ir vėlesnio laiko mūsų beletristei ir dalimi dramininkei, parašiusiai kartu su G. Petkevičaite ir keletą populiarių komedijų (Kas kaip išmano, Parduotoji laimė ir kt.); gruodžio 17 d. Jonavoje daktarui Jeronimui Raliui (gim. 1876 m. Viduklės par.) išgarsėjusiam Odisėjos ir Ilijados vertėjui, spaudos draudimo metu dirbusiam ir publicistikos ir beletristikos srityje.

Ano karo metu, 1916 metai išrovė iš mūsų tarpo daugelį mūsų literatūros ir kultūros darbuotojų ir 1946 m. minime 30 metų sukaktį nuo mirimo 1916 m. sausio 5 d. Petrapilyj mirusio Česlovo Sasnauskio (gim. 1867 m. liepos 19 d. Kapčiamiestyje) pirmojo mūsų žymaus kompozitoriaus (Jau slavai sukilo ir kt.) ir lietuviškų liaudies dainų harmonizatoriaus; mirusio sausio 20 d. Jaroslavlyje Rusijoje Petro Kriaučiūno (gim. 1850 m. rugsėjo 4 d. Papečkiuose, Vištyčio val.) žymiausiojo mūsų veikėjo spaudos draudimo metu, aušrininko, idėjinio „Aušros" steigėjo, dirbusio ir mūsų literatūroje rusų klasikinės poezijos vertėjo į lietuvių kalbą; mirusio vasario mėn. New Britain (JAV) Juozo Andziulaičio (gim. 1864 m. gruodžio 12 d. Gaistruose, Antanavo val.) paskutiniojo „Aušros" redaktoriaus 1885—1886 m. m.; mirusio kovo 31 d. Chicagoje Broniaus Laucevičiaus (gim. 1885 m. rugsėjo 20 d. Kelmėje), autoriaus keliolikos draminių veikalų, išspausdintų Br. Vargšo slapyvardžiu; mirusio balandžio 9 d. Chicagoje Zigmo Vitkausko (gim. 1890 m. Merkinėje) Amerikos „Laisvosios Minties" redaktoriaus; mirusio balandžio 19 d. (gegužės 2 d.) Maskvoje daktaro Adomo Sketerio (gim. 1859 m. gruodžio 14 (26) d. Noreikonyse, Švobiškio val.) spaudos draudimo metu mūsų laikraščių bendradarbio, dr. Baltušio slapyvardžiu išleidusio du beletristinius veikalėlius — Ant nakvynės ir Vakarą Tilviko pirkelėje; mirusio Vilniuje birželio 16 d. „Šiaulių Dėdės" Jono Ambrozaičio (gim. 1856 m. balandžio 22) gegužės 4 d. (Šiaulėnuose), Šiaulių kultūrinio ir politinio gyvenimo uolaus dalyvio, mūsų spaudos bendradarbio; mirusio rugpiūčio 2 d. Buenos Airese (Argentinoję) Andriaus Višteliaus-Vištelauskio (gim. 1837 m. lapkričio 24 d. Kluoniškyj, Zapyškio val.), 1863 m. sukilimo prieš maskolius dalyvio, žymaus „Aušros" bendradarbio ir pradininko, poeto (Op, Op, kas ten Nemunėli ir kt.), Kraševskio Vitolio raudos vertėjo; mirusio Vilniuje rugpiūčio 28 d. Gabrieliaus Liandsbergio (gim. 1852 m. sausio 21 d. Birželiuose, Linkuvos val.) Žemkalnio sapyvardžiu iškilusio į pirmąsias mūsų dramininkų eiles (Blinda, Birutė ir kt.), mūsų teatro grindėjo, „Varpo" publicisto.

40 metų nuo mirties sueina 1906 m. vasario 1 d. žuvusiam nuo kazokų kulkų Buktiškiuose, Barzdų val. Andriui Baltrušaičiui (gim. 1885 m. rugsėjo 21 d.) tik pradedančiam „Ūkininko" ir „Naujienų" beletristui; ir mirusiam 1906 m. balandžio 23 d. Berlyne Povilui Višinskiui (gim. 1875 m. birželio 15 [27] d. Ušnėnuose, Užvenčio val.) žymiausiam „Varpo" ir „Ūkininko" bendradarbiui, „Vilniaus Žinių" ir „Lietuvos Ūkininko" redaktoriui, populiaraus elementoriaus autoriui, lietuvių visuomeninio gyvenimo organizatoriui, įvedusiam į mūsų literatūrinę areną Žemaitę, Lazdynų Pelėdą, Šatrijos Raganą, J. Juškytę ir kt.

Prieš 50 metų, 1896 m. balandžio mėn. 9 (21) d. mirė Vytautas Juška (gim. 1870 m. rugpiūčio 19 d.) jaunas kalbininkas, kalbininko Jono Juškos sūnus, tik pradėjęs redaguoti savo dėdės Antano paruoštą ir tėvo ligi 1886 m. redaguotą didžiulį lietuvių kalbos žodyną.

50 metų nuo gimimo sueina žuvusiam 1933 m. liepos 17 d. ties Soldin nuo vokiečių mūsų garsiam transatlantiniam lakūnui Steponui Dariui (gim. 1896 m. sausio 8 d. Rubiškėje, Kvėdarnos val.) ir nusižudžiusiam 1917 m. balandžio 30 d. Petrapilyj gabiam poetui Juliui Janoniui (gimė 1896 m. balandžio 5 d Beržinuose, Biržų val.).

Prieš 60 metų, 1886 m. balandžio 29 d. (gegužės 11 d.) Kazaniuje Rusijoje mirė Jonas Juška (gimė 1815 m. gegužės 27 d.), Vytauto tėvas ir kunigo Antano Juškos brolis, kalbininkas, išspausdinęs Kalbas lietuviško liežuvio ir redagavęs savo brolio surinktas dainas ir lietuvių kalbos žodyną. Tiek pat metų sueina nuo gimimo: gimusio 1886 m. sausio 13 d. Mizonuose ir mirusio 1939 m. kovo 27 d. Kaune profesoriaus Liūdo Vailionio, botaniko, ypač nusipelniusio 1938 m. išleistu Lietuvių botanikos žodynu; gimusio vasario 16 d. Skerspiejuose, Lankeliškių val. ir mirusio 1944 m. vasario 27 d. Vilniuje profesoriaus Albino Rimkos, ekonomisto ir publicisto, „Lietuvos Ūkininko", „Jaunimo", 1913 ir 1918 m. m. „Varpo", JAV „Jaunosios Lietuvos" ir „Ateities" redaktoriaus, vieno mūsų žemės reformos kūrėjų, išleidusio keletą pagrindinių statistikos kursų; gimusio rugpiūčio 22 d (rugsėjo 3 d.) Drabūkščiuose, Varnių val. ir mirusio džiova Roysine, Šveicarijoj 1915 m. birželio 22 d. jauno filosofo ir sociologo Romano Bytauto, „Aušrinės" ir „Draugijos" bendradarbio; gimusio spalių 6 d. Maž. Dargužuose ir mirusio Tilžėje 1915 m. birželio 12 d. Maž. Lietuvos poeto ir beletristo Jono Elijošaičio; gimusio gruodžio 22 d. Steponyse, Panemunio val. ir nuskendusio Kaune 1934 m. rugsėjo 8 d. Romo Striupo — išleidusio kelius novelių rinkinius (Žmogus žmogui, Alkanos mintys); gimusio tais pačiais metais Vyžuonuose ir mirusio Kaune 1942 m. gruodžio 4 d., buvusio dumos atstovo Mykolo Januškevičiaus, Petrapilio „Naujosios Lietuvos" 1916-1917 m. redaktoriaus; gimusio 1886 m. Jurbarke ir mirusio Kaune 1938 m. gruodžio 3 d. mūsų dramos teatro kūrėjo ir žymiausio aktoriaus, Konstantino Glinskio.

Prieš 65 m., 1881 m. rugpiūčio 17 (29) Pakievyje mirė gimęs 1808 m. Laurynas Ivinskis mūsų pirmųjų kalendorių nuo 1846 m. redaktorius ir leidėjas, autorius daugelio populiarių lietuviškų knygučių ir kelių neišspausdintų knygų iš gamtos mokslų srities.

Prieš 70 metų, 1876 m. balandžio 11 d. Varšuvoje mirė gimęs 1800 m. liepos 17 d. Baidotuose, Salantų val. Kajetonas Rokas Zabitis (Nezabitauskis) vienas veikliausių pirmojo lietuvių tautinio atgimimo 1922—1824 m. dalyvių, paskelbęs pirmąją lietuvišką bibliografiją, iliustruotą elementorių ir keletą populiarių knygučių, rankraštyje palikęs lietuvių kalbos žodyną ir gramatiką, bet iš Vilniaus pasitraukęs į Varšuvą antrą savo gyvenimo pusę atidavęs lenkų literatūrai.

Prieš 70 metų gimė šie mūsų nusipelnę nabašninkai: gimęs 1876 m. vasario 10 d. Santakoje, Sintautų val. ir ten pat miręs 1901 m. rugsėjo 21 d. populiariausias mūsų poaušrinio laikotarpio poetas Pranas Vaičaitis; ba-

landžio 21 d. gimęs ir miręs Telšiuose 1943 m. sausio 27 d. Dantės Dieviškosios komedijos vertėjas kunigas Jurgis N a r i j a u s k i s; liepos 27 d. Kunigiškiuose, Svedasų val. gimęs ir miręs Kaune 1932 m. sausio 14 d. tapytojas ir skulptorius Kajetonas Š k l ė r y s - Š k l ė r i u s; spalių 6 d. gimęs ir miręs Utenoje 1919 m. gegužės 24 d. kunigas Pranas T u r a u s k i s, „Tėvynės Sargo" ir kt. laikraščių nuolatinis bendradarbis; spalių 20 d. gimęs ir miręs Krokuvoje 1944 m. gruodžio 16 d. Juozas Albinas G a r b a č i a u s k i s, įnešęs daug naujo į mūsų literatūrą, bet kartu dėl savo netvarkingo gyvenimo ne kartą nemaža ir lietuvių visuomeniniam darbui pakenkęs; lapkričio 10 d. Martynuose, Klaipėdos apskr. gimęs ir miręs Klaipėdoje 1928 m. gruodžio mėn. 27 d. Ansas B r u o ž i s, kovotojas už Maž. Lietuvos lietuviškumą, išspausdinęs eilę knygų apie politinį ir kultūrinį Maž. Lietuvos gyvenimą; 1876 m. Lubeliuose, Linkuvos val. gimęs ir miręs ištremtas Tiflise 1900 m. rugsėjo 22 d. Ignas B i t a i t i s, jaunas poetas Kultunio slapyvardžiu išleidęs eilėraščių rinkinį Laukinis Kvietkelis; gimęs 1876 m. Krakiuose, Viekšnių val. ir miręs Palevenėlyje 1920 m. rugsėjo 29 d. sociologas kunigas Simonas Š u l t ė.

Prieš 75 metus, 1871 m. kovo mėn. Kareolopyj, Rusijoj ištrėmime mirė kunigas Antanas J u z u m a s, gimęs 1823 m. Rubikuose, Sedos val. ir dar prieš spaudos uždraudimą išleidęs populiarų elementorių ir parašęs Žemaičių vyskupystės istoriją.

Tiek pat metų sueina nuo gimimo gimusio 1871 m. balandžio 13 d. Osinuose, Marijampolės apskr. ir mirusio Kaune 1927 m. sausio 27 d. arkivyskupo Jurgio M a t u l e v i č i a u s, lenkų išvyto iš Vilniaus vyskupijos; gimusio gegužės 3 d. Dargaičiuose, Pašvitinio val. ir mirusio Kaune 1940 m. rugpiūčio 22 d. profesoriaus Vinco Č e p i n s k i o, žymaus fiziko, autoriaus universitetinių fizikos kursų, ilgalaikio Vytauto D. universiteto rektoriaus ir 1926 m. švietimo ministerio; birželio 13 d. Šeštakave, Rudaminos par. gimusio ir mirusio 1944 m. JAV kunigo Antano M i l u k o, „Vienybės Lietuvininkų", „Tėvynės Sargo", „Dirvos", „Dirva-Žinyno", „Žvaigždės" redaktoriaus, išleidusio keletą knygų apie mūsų spaudos draudimo laiką ir apie Amerikos lietuvių gyvenimą; 1871 m. Daugirduose, Kriokialaukio val. gimusio ir mirusio Kaune 1927 m. rugsėjo 16 d. inžinieriaus Tado N a r u š e v i č i a u s, daug nusipelniusio organizuojant Maskvos lietuvių koloniją ir besikuriant nepriklausomai Lietuvos respublikai ir bendradarbiavusio Santaroj ir kt.

1866 m., taigi prieš 80 metų, mirė Saratove kovo 26 d. kunigas Juozas Ž e l v y s (Želvavičius) gim. 1822 m. kovo 25 d. Matkorstuose, Telšių val. poetas, 1858 m. išleidęs Giesmes arba poeziją ir 1863 m. Krylovo pasakėčių vertimą; gegužės 25 (birželio 6 d.) Akmenėje mirė kunigas Kalikstas K a s a k a u s k i s (g. 1794 m. Šilalės par.) žymus vysk. Valančiaus bendradarbis kovoje dėl blaivybės, 1859 m. ir 1861 m. išleidęs dvi knygutes prieš girtuokliavimą ir 1862, 1864 ir 1868 m. kelias tikybines knygas.

Prieš 80 metų gimė: 1866 m. vasario 11 (23) d. Gedgaudiškiuose, Salantų val. kunigas Kazimieras P a k a l n i š k i s (mirė 1933 m. liepos 1 d. Raudėnuose) faktiškasis 1890—1896 m. „Žem. ir Liet. Apžvalgos" redaktorius, vėliau Dėdės Antanazo ir Tetutės Onos slapyvardžiais pasižymėjęs beletristas (Obrusiteliai, Kandidatas į kunigus, Paveikslėliai iš sodos ir kt.); liepos 15 d. Vaitiekupiuose, Sintautų val. gimė Saliamonas B a n a i t i s (mirė 1933 m. gegužės 4 d. Kaune) daug lietuvių spaudai nusipelnęs savo Kaune, spaudą leidus, įsteigta spaustuve; lapkričio 14 d. Tupikuose, Lesnistvos val. gimė vyskupas Justinas S t a u g a i t i s (mirė 1943 m. liepos 8 d. Telšiuose) „Vadovo" ir „Šaltinio" vienas steigėjų ir redaktorių, parašęs daugybę poleminių-tikybinių brošiūrų; 1866 m. Pakruojo val. gimė kunigas Jonas K a r b a u s k a s (mirė Panevėžyj 1929 m. rugpiūčio 23 d.) „Apžvalgos", „Tėvynės Sargo" ir kt. bendradarbis; Vidgirėliuose, Daukšių par. gimė kunigas Vincentas V a r n a g i v i s (mirė Sheboygane, JAV 1915 m. gruodžio 30 d.) JAV „Žvaigždės", „Kataliko" ir kt. bendradarbis; Rietavo val. gimė kunigas Domininkas P o c i u s (mirė Žvingiuose 1917 m. birželio 4 d.) vienas žymiausiųjų „Apžvalgos" bendradarbių Ligonių prieteliaus autorius; Baltrušiuose, Griškabūdžio val. gimė Motiejus L o z o r a i t i s (mirė 1907 m. rugsėjo 12 [24] Kaune) M. Joniškio slapyvardžiu žymus „Šviesos" ir „Varpo" bendradarbis.

Prieš 90 metų, 1856 m. balandžio 21 (gegužės 3 d.) Robliuose, Panemunėlio val. gimė Liūda N i t a i t ė - D i d ž i u l i e n ė (mirė 1925 m. spalių 25 d. Griežonėliuose, Indrioniškio val.) Žmonos slapyvardžiu spaudos draudimo meto beletristė, autorė Lietuvos gaspadinės ir atsiminimų Ką aš beatmenu; 1856 m. Aleknaičiuose, Maž. Lietuvoj gimė Jurgis L a p i n a s (mirė 1932 m. gegužės 9 d. Vainuočiuose, Tilžės apskr. (ilgametis oficialusis „Varpo", „Ūkininko", „Naujienų", „Tėvynės Sargo" redaktorius, Maž. Lietuvos tautinio atgimimo veikėjas; 1856 m. gimė daktaras Antanas V i l e i š i s (mirė Vilniuje 1919 m. balandžio 7 d.) autorius daugelio populiarių medicinos knygučių.

100 metų sueina nuo mirties mirusio 1846 m. kovo 12 d. Lepelyj Liudviko Adomo J u c e v i č i a u s (gimė 1813 m. gruodžio 3 d. Pakievyj) parašiusio daugelį vertingų raštų iš lituanistikos srities ir išleidusio rinkinį vertimų lenkų poetų į lietuvių kalbą; mirusio Būdviečiuose 1846 m. rugpiūčio 24 d. protestantų kunigo Natanieliaus Pridrikio O s t e r m e j e r i o (gim. 1784 m. balandžio 8 d. Vilūnuose) vieno iš penkių šios šeimos narių ypatingai pasidarbavusio Maž. Lietuvos lietuvių literatūrai. 1823 ir 1821 m. mėginusio leisti pirmąjį lietuvių kalba periodinį leidinį „Nusidavimas Dievo Karalystėje", taigi buvusiu tikruoju mūsų periodinės spaudos pradininku dar prieš Kelvio „Nusidavimus apie Evangelijos praplatinimą".

100 metų nuo gimimo 1946 m. sueina: gimusiam 1846 m. kovo 16 d. Purviškiuose, Nem. Radviliškio val. ir mirusiam 1918 m. sausio 18 d. Jurgiui B i e l i n i u i, „lietuvių knygos karaliui", stambiausiam mūsų knygnešiui spaudos draudimo metu ir organizatoriui kovos dėl spaudos, žymioj dalyje prisidėjusiam prie spaudos laimėjimo tiek savo tiesioginiu masiniu knygų platinimu, tiek savo raštais; gimusiai 1846 m. Paliesyje, Girkalnio val. ir mirusiai 1933 m. balandžio 18 d. Stanislavai M e d e k š a i t a i - P a š k e v i č i e n e i beletristei, autorei Gintauto paskutinio krivės ir kitų apysakų; gimusiam 1846 m. Šuniškiuose, Sudargo par. ir mirusiam Mahanoy City Pa JAV 1909 m. vasario 15 d. Domininkui Tomui B a č k a u s k i u i, leidėjui ir redaktoriui skirtos tamsiausiam Amerikos emigrantų sluogsniui „Saulės" ir autoriui tokių pat iš lenkų kalbos rekompiliuotų apysakų.

Prieš 150 metų, 1796 m. Plungės parapijoj gimė ir 1861 m. gegužės 30 d. Sarijoj, rytų Lietuvoje mirė kunigas Juozas Č i u l d a, 1855 m. parašęs neišspausdintą žemaičių kalbos gramatiką ir rašęs lietuviškus eilėraščius.

1771 m. sausio 14 d., tai yra prieš 175 metus, Vėčiuose, Skuodo val. gimė ir 1849 m. spalių 30 d. (lapkričio 11 d.) mirė mūsų garsusis botanikas Jurgis Ambroziejus P a b r ė ž a, savo skaitlingus lietuviškus botaniškus raštus palikęs visus rankraščiuos; jų tikroji mokslinė vertė buvo tik mūsų laikais išaiškinta.

Prieš 280 m., 1666 m. lapkričio 28 d. Tilžėje mirė ten pat 1609 m. gegužės 30 d. gimęs žymiausias Maž. Lietuvos XVII a. rašytojas, protestantų kunigas Danielius K l e i n a s, palikęs pirmąsias 1653 ir 1654 m. spausdintas lietuviškas gramatikas ir 1666 m. pagrindinai perredaguotą giesmyną ir rankraštyj palikęs lietuvių kalbos žodyną.

Pagaliau, lygiai prieš 300 metų, 1646 m. rugpiūčio 12 d. Varšuvoj, pakeliui į Vilnių, mirė gimęs Naugardėlio apskr. 1578 m. kunigas Jonas G r u ž e v s k i s, Lietuvos jėzuitų provinciolas, kuris dar būdamas 1601 m. Romoje studentu buvo išvertęs lietuviškai Ezaiaus knygas, vėliau buvo prisidėjęs prie Širvydo pamokslų ruošimo spaudai ir, greičiausia, pats išvertė lietuviškai 1647 m. išspausdintą Balta in coena Domini, kurio vertimas ankščiau buvo priskiriamas Jonui Jaknavičiui.

Julija Švabaitė

DRAUGUI

Tu esi gerasis mano draugas
Kiekvienoj sunkiojoj valandoj.
Tavo giedrios mintys mane saugo
Tartum sielas šventintas vanduo . . .

Nenorėčiau mirdama palikti
Nė mažiausios žemėje skriaudos.
Jei tik skausmą tau nešu ir pyktį,
Neminėki manęs niekados.

George Creel

Jungtinės Europos Valstybės

Imant sau pavyzdžiu Jungtines Amerikos Valstybes, ateityje bus sudarytos Jungtinės Europos Valstybės.

Jurgis Washington'as

Atrodo, kad Amerikos nusistatymas dėl Europos santvarkos ima ryškėti. Prezidentas Trumanas galvoja, kad geriausia išeitis būtų Jungtinės Europos Valstybės. Jis tą klausimą svarsto su savo artimaisiais ir visai nebando to slėpti.

Pagrindinės mintys yra gana aiškios. Pranešama, kad Prezidentas turi galvoje Europos valstybių federaciją, kuri atneštų pastovumą, taiką ir gerbūvį. Tai nebūtų būtinai kopija Jungt. Amerikos Valstybių, bet turėtų bendrą valiutą, bendrą muitų sistemą, bendrą gamtos turtų naudojimą ir bendrą vandens kelių naudojimą.

Pono Trumano mintis aiškiai parodo jo pasiūlymas Potsdame „kad būtų laisva ir nevaržoma laivininkystė" Reine, Dunojuje, Juodosios Jūros sąsiauriais, Kiel'o kanalu ir visomis upėmis, kurios teka per dvi ar daugiau valstybių. Darydamas pranešimą apie šią konferenciją, jis pabrėžė, kad Jungt. Amerikos Valstybės ir toliau rems šį pasiūlijimą.

Nesunku suprasti, kokios priežastys verčia Prezidentą iš šito naujojo taško eiti prie Europos politinės padėties išsprendimo. Aukštieji valstybės vyrai visai nebando slėpti savo tamsių spėliojimų. Nežiūrint visų gerų norų, kaip gali būti sekminga Jungt. Amerikos Valstybių parama Europai reabilituoti, kol Europa nėra pasiruošus protingai šia pagalba pasinaudoti? Kaip gali Europa tikėtis atsigauti, jeigu muitai, prekybiniai suvaržymai ir valiutų painiavos trukdo gaminių pasikeitimui ir atitverta pramonės sritis nuo žemės ūkio kraštų?

Norvegai, pavyzdžiui, būtinai reikalingi druskos žuvies paruošimui, italai reikalingi žuvies, tačiau jie negali susitarti. Graikija, apsupta nedraugiškų kaimynų, negali parduoti savo tabako, o kitų kraštų žmonės renka nuorūkas gatvėse. Daug anglies yra prie Reino, Saaro krašte, Silezijoje ir Tesene, tačiau ja nė užsivilksi, nė jos valgysi. Pakankamai maisto yra Danijoje, Vengrijoje ir Olandijoje, kurį būtų galima iškeisti į anglį, tačiau, pagal esamas prekybos sąlygas, tas neįmanoma padaryti. Dėl to danai, vengrai ir olandai žiemą šals, o anglies rajonas badaus.

Yra dar vienas klausimas. Kol europiečiai nenusikratys savo neapykantomis bei baime ir kol nepasijus esą viena šeima, jiems niekas kitas nelieka, kaip ginklavimosi lenktynės. Kol visi ištekliai yra skiriami ginklavimuisi, jiems nėra galimybės išvengti žemo pragyvenimo lygio. Ar jie gali išvengti naujo ir dar baisesnio karo pavojaus?

Prezidentas mėgsta aiškinti, koks chaosas kiltų Amerikoje, jeigu ten būtų įvesta Senojo Pasaulio santvarka. Kas atsitiktų, jeigu Amerikos Federalinė Sąjunga suirtų ir kiekviena valstybė turėtų kurti savo atskirą militarinę pajėgą, savo užsienių politiką, leisti savo valiutą ir atsitverti nuo savo kaimynų muitų sienomis, pasų kontrole, įvairiais eksporto bei importo suvaržymais. Po to būtinai kiekviena valstybė imtų žiūrėti į savo kaimynus, kaip į konkurentus bei priešus, kurių reikia bijoti ir, jeigu galima, padaryti nepavojingais.

Prekybos suirutė ir ekonominis chaosas būtų neišvengiamas, jeigu kviečių ir kukurūzų sritys būtų atitvertos nuo pramonės sričių. Arba jeigu Illinois valstybė, norėdama prekiauti su Ohio, būtų priversta gabenti savo prekes aplink per Kentucky dėl Indianas įvestų suvaržymų. Arba jeigu mažytė Delaware valstybėlė drebėtų iš baimės, kad didžiulė Pennsylvania gali ją aneksuoti. O kaip tik tokia santvarka yra buvus Europoje per daugelį šimtmečių.

Jungtinės Europos ideja nėra nauja. Devynioliktame šimtmetyje daug žymių vadų, — kaip Mazzini, Garibaldi, Victor Hugo ir kiti — skelbė europiečius esant vienos šeimos nariais, bendros kultūros ir bendrų tradicijų paveldėtojais ir šaukė prieš susiskaldymą, kuris atneša nesibaigiančius karus, dėl kurių kenčia tiek nugalėtieji, tiek laimėtojai. Šis judėjims buvo sugniuždytas kylančios Prūsijos ir Pirmojo Pasaulinio Karo.

Vienok 1922 metais vėl atsirado vyras, kuris šią ideją ištraukė iš griuvėsių. Aristidas Briand'as žiūrėdamas į nuvargintą, nuniokiotą Europą, sušuko „Vienykitės, kad gyventumėte ir klestėtumėte!" Jam į talką atėjo kunigaikštis Coundenhove-Kalergi, austrų aristokrato ir japonės motinos sūnus, skirdamas savo gyvenimą ir turtus šios federacijos įgyvendinimui. 1926 metais šis judėjimas tiek išsivystė, kad jau įvyko Pan-Europos Kongresas Vienoje, kur susirinko 2.000 atstovų iš visų Europos kraštų. Jie susirinko šaukiami tokio laiško:

„Vienintelis tikras pavadinimas 34 valstybių susigrupavimo be bendrų įstatymų, organizacijos, valdžios organų, teismo ir policinės pajėgos, yra anarchija. Tai yra susigrupavimas narių, kurie gyvena be pertraukos ginčydamiesi ir kaldami ginklus, kad pavartotų juos vieni prieš kitus; kur jėga pirmauja virš teisingumo ir kur įprastinės derybų priemonės yra grąsinimas bei šantažas."

Šito Kongreso diskusijų pasekmėje gimė Pan-Europos Sąjunga su tokiais pagrindiniais principais:

Europos solidariškumas, remiamas bendru valiuta, muitų unija, laisva laivininkyste, bendra militarine ir užsienio politika.

Tikra garantija visų federacijos valstybių nepriklausomybei, saugumui ir lygybei.

Tvirti įsipareigojimai gerbti mažumų religines ir etnines teises.

Taikingas išsprendimas visų ginčų teisme, kuris turėtų fizines ir moralines priemones savo sprendimams įgyvendinti.

Pilnas bendradarbiavimas su kitomis tautomis tarptautinių santykių rėmuose.

M. Briand'ui, daugkartiniam Prancūzijos premjerui, esant Sąjungos garbės pirmininkui, šis judėjimas žymiai stiprėjo. Antrasis Kongresas įvyko Berlyne 1930 metais ir trečiasis Bazelyje 1932 metais. Tai nebuvo kokių nors nepraktiškų svajotojų minia. Tai buvo žymūs ir autoritetingi asmens. Winston Curcilis šiltais ir padrąsinančiais žodžiais sveikino: „Jungtinių Europos Valstybių mintis yra sveika. Kiekvienas žingsnis, kuris siekia palengvinti santykius ir bendrus Europos rūpesčius, yra naudingas visiems."

Be taip pat galingi balsai buvo ir opozicijoje, kadangi Pan-Europa tai nuodai tiems, kurie naudojosi Europos susiskaldymu. Pirmoje eilėje tai buvo ginklų pramonės magnatai, tautiniai politikai ir tarptautiniai finansininkai, kurie uždirbo milijonus muitų kombinacijose. Reikšminga vienok, kad niekas nepuolė pačios idejos. Visi sveikino ją kaip kilnią mintį, bet smerkė kaip utopiją. Kaip galima tokius didelius plotus, su tokia daugybe skirtingų tautų bei kalbų, sujungti į vieną gražiai veikiantį vienetą?

Pan-Europos gynėjai gynėsi faktais ir skaičiais. Ar istorija nerodo, kad kiekviena Europos valstybė turėjo praeiti sunkius kelius, iki susijungė iki dabartinių vienetų? Amžiais Italijos miestai ir provincijos kovojo tarpusavy kaip šunes dėl kaulo. Vienok Mazzini utopiškumas laimėjo ir juos sujungė. Amžiais vokiečių karalijos ir kunigaikštijos liejo kraują kovodamos dėl prekybos ir galios.

Kas gali būti labiau utopiška kaip Jungt. Amerikos Valstybės? Kur rasime geresnį pavyzdį susivienijimo sunkumams ir naudai pavaizduoti?

Plotų klausimas buvo atremtas lyginant su kitomis sąjungomis. Europos kontinentas sudaro tik du trečdaliu Jungt. Amerikos Valstybių. Sovietų Sąjunga užima plotą dukart didesnį už visą Europą.

Šveicarija buvo parodyta kaip „Pan-Europa miniatiūroje". Šveicarai skiriasi tarpusavyj savo religija, rase, politiniais įsitikinimais ir kalba, vienok tie 22 kantonai yra jungiami federacijos su bendra ekonomine, užsienio ir militarine politika, nenustodami nei savo savarankiškumo, nei kultūros, nei tradicijų. Keturios skirtingos kalbos — prancūzų, vokiečių, italų ir romanų — yra pripažintos oficialiomis. Mažytis Friburgas, grynai katalikiškas, laimingai gyvena greta Berno ir Vaud, abiejų grynai protestantiškų, o sinagogos randasi kiekviename kantone.

Pan-Europos Sąjunga, remiama 26 vyriausybių, atrodė tikrai laimėsianti. Tačiau 1932 metais mirė Briandas, o 1933 metais Hitleris paskelbė Trečiąjį Reichą. Po penkių metų jis bandė savaip susijungimą įgyvendinti vardan Aukščiausios Rasės ir vėl tas tikrasis judėjimas buvo palaidotas. Tik 1943 metų kovo 22 dieną ši idėja vėl parodė gyvybės žymes. Tada ją atgaivino Winston Curcilis, išpažindamas savo įstiki-

nimą, kad sujungtoji Europa, „kur svarbiausieji Europiečių šeimos nariai" figūruotų kaip sąjungininkai, yra būtina, ir pareikalavo, kad būtų sudaryta Europos Taryba su Aukščiausiuoju Teismu spręsti tarptautiniams ginčams ir pakankama jėga sprendimams įgyvendinti.

Šiandien Pan-Europos ideja vėl gyva. Dar neatsirado Aristidas Briandas vadovauti šiam judėjimui, bet kaskart daugiau viešosios opinijos vadų visuose kraštuose stoja į jos karių eilę. Trečiojo Reicho žlugimas ir suskaldymas duoda daugiau vilčių negu kada nors anksčiau. Prūsiškumas, kuris taip ilgai buvo svarbiausia kliūtimi sąjungai, toji nuolatinė grėsmė taikai, dabar yra praeities dalykas.

Taip pat dabar jau galima aiškiau nusakyti būsimosios Pan-Europos formą. Josios šalininkai daug kalba apie Curcilio Europos Tarybą, kurią sudarytų užsienių reikalų ministeriai arba rinktiniai visuomenininkai. Kai tik sąlygos leis, turėtų būti įvesta bendra valiuta, bendras vandens kelių naudojimas, bendras resursų naudojimas didžiųjų projektų realizavimui, muitų unija pašalinti prekybos suvaržymams. Kada anglys, geležies rūda, maisto ir pramonės gaminiai sklandžiai plauks geležinkeliais, vieškeliais bei vandens keliais, Europa gali tikėtis persiristi per tas bedugnes, kurios ją šimtmečiais skyrė dėl jos pasidalinimo ir karų.

Dabartinis Sąjungos planas, kaip praneša vadai, neapima Didž. Britanijos ir Rusijos. Didžioji Britanija turi savo pasaulinę sąjungą. Rusijai, įeinant į Sąjungą, Europa siektų Didįjį Vandenyną, o Sovietų Sąjungos milžiniškas dydis bei plotai išmestų visą Sąjungą iš pusiausvyros.

Bet abi galybės turi užmiršti savo planus apie liliputines valstybėles ar įtakos sferas Europoje. Federacija yra galima tik tada, kada nariai yra visi laisvi dalyviai, kurių vyriausybės atstovauja tikrąją tautos valią. Rusijos ir Britanijos draugiškumas yra laikomas būtinu Pan-Europai, bet už tai jos negali tikėtis jokio atlyginimo, išskyrus patikinimą, kad turės darbščius, taiką mylinčius kaimynus.

Kokią dar naudą jos gali turėti? Pan-Europa, kaip pareiškia jos šalininkai, jokiu būdu negalėtų turėti imperialistinių siekimų arba kelti ofenzyvinį karą, kadangi jos militarinė galybė būtų skirta grynai defenzyvai. Rusijai nereikėtų nerimauti dėl „Vakarų bloko" ir galėtų ramiai vystyti savo milžiniškų resursų eksploatavimą. Britanija, laisva nuo rūpesčių saugotis nuo Europos, Vokietijos ar Rusijos dominuojamos, galėtų visą dėmesį skirti savo komplikuotų imperijos reikalų tvarkymui.

Nauda Jungt. Amerikos Valstybėms taip pat yra aiški. Galas karams, į kuriuos jos yra būtinai įtraukiamos, o save išlaikanti Europa, gali būti šelpiama, žinant, kad jų pinigai ir medžiagos bus panaudotos sukūrimui tvirtų pamatų būsimam gerbūviui.

Prezidentui Trumanui, kuris yra įsitikinęs, kad Amerikos valdžios forma yra pati geriausia pasaulyje, Pan-Europos argumentai yra labai viliojantieji. Pasiūlymas sutarptautinti Europos vandens kelius yra pirmasis žingsnis šia kryptimi. Būkim tikri, kad jis nėra paskutinis padėti Jungtinėms Europos Valstybėms įsikurti.

Iš "Reader's Digest" January 1946
išvertė *V. Minkūnas*

N. Rybakovas — Miunchenas

Dagmar Nick

ŽVAIGŽDĖS

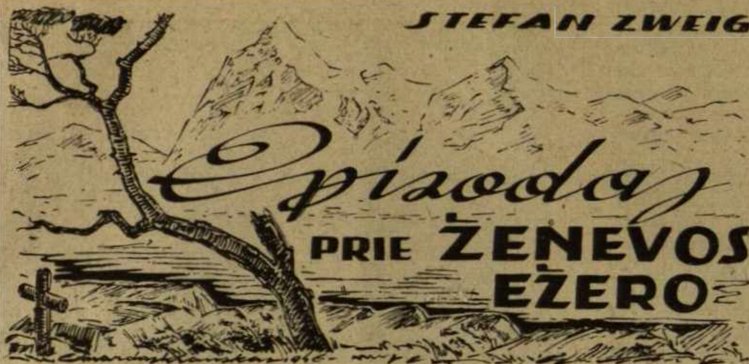
Yra dar žvaigždės virš griuvėsių
Ir mėnesiena skylėmis langų praeina,
Dar dūmtraukiuos tebedainuoja vėtros
Jų senąją dainą.

Mirusių tu neminėki. Po sąšlavų kalnais
Palaidoti jie guli. Didingai ir pilkai
Virš karstų jų, po rąstais, akmenim sunkiais
Paženklinta: bevardžiai tai.

O po anais stogais dar jie sapnuoja
Po tais, kurie susmuko miesto labirintuos,
Kurie kietai nūn žvanga, skardenančiai dejuoja
Kai vėjas būna su naktim supintas.

Žiūrėk į dangų, o ne į fasadus
Namų išlikusių, retų, liūdnų.
Yra dar žvaigždės virš kaskadų
Iš mirusiųjų akmenų.

(Išvertė Stasys Pilka)

Vieną 1918 metų vasaros naktį prie Ženevos ežero krantų, arti Šveicarijos miesto Villeneuve, vietinis žvejys, nusiyręs su savo laivu į ežerą, pastebėjo vandenyje keistą daiktą. Artėdamas pamatė, kad tai yra iš palaidų rąstų sutvirtintas plaustas, kurį vieton irklo su sena lenta irklavo nuogas vyriškis, ieškodamas vietos išplaukti. Stebėdamasis žvejys priplaukė artyn, gailestingai padėjo nusilpusiam perlipti į savo laivelį, tinklais pridengė jo nuogumą ir pamėgino kalbinti baimingai įsispraudusį į laivelio kampą, drebantį nuo šalčio vyriškį. Bet šis atsakė nesuprantama kalba.

Kai auštant suspindėjo ežero krantų kontūrai, nušvito ir plikojo žmogaus veidas; vaikiškas juokas skambėjo iš jo barzda apžėlusios ir plačios burnos. Jis iškėlė vieną ranką ir rodydamas į kitą pusę, klausiamai mikčiojo vieną žodį, kuris skambėjo, kaip ir „Rosyja". Jo balsas dar linksmiau suskambėjo, kai laivelio skiauterė trinktelėjo į krantą. Pagaliau laivelis sugirgždėjo krante. Žvejo giminaitė, laukusi ant kranto šlapiojo grobio, taip pat ir kitos žvejų samdinės, išvydusios tinkle nuogą vyriškį, spiegdamos nulėkė. Anksčiau nei ši keista žinia pasklido, prie vyriškio susirinko įvairūs kaimo vyrai, o prie jų prisijungė valdiškai stropus ir budrus vietos seniūnas. Jam iš karo meto patirties ir kai kurių instrukcijų buvo aišku, kad nuogalis būsiąs dezertyras, atplaukęs nuo prancūziškojo ežero kranto. Seniūnas jau rengėsi pravesti valdišką kvotą, bet greit tą garbę ir vertę prarado, nes nuogasis vyriškis (tuo tarpu kažkas iš gyventojų jam buvo jau numetę švarką ir dvinytes kelnes) į visus jo klausimus baimingai ir netvirtai kartojo savo klausimą „Rosyja? Rosyja?" Truputį pyktelėjęs dėl savo nepasisekimo seniūnas suprantamais mostais įsakė svetimšaliui jį sekti.

Tuo tarpu žinia apie žmogaus sužvejojimą pasiekė artimiausią viešbutį. Nuobodžioj dienoj linksmą epizodą pergyventi atėjo iš viešbučio kai kurios damos ir ponai apžiūrėti laukinio žmogaus. Viena dama padovanojo jam saldainių, kažkoks ponas jį nufotografavo, visi apie jį plepėjo iki pagaliau didelio viešbučio tvarkytojas, kuris ilgą laiką buvo gyvenęs užsienyj ir mokėjo daugiau kalbų, pradėjo prigąsdintąjį šnekinti vokiškai, itališkai, angliškai ir galiausiai rusiškai. Kai tik šią kalbą jis išgirdo žodį, pašoko aukštyn, plati šypsena padalijo jo veidą nuo vienos iki kitos ausies, ir staiga tiksliai bei atvirai jis papasakojo visą savo istoriją.

Jis kovojo Rusijoje. Vieną dieną kartu su tūkstančiais kitų karių buvęs įsodintas į traukinį ir labai toli vežtas. Paskui jie visi buvo perlaipinti į laivą ir dar ilgiau juo važiavę per tokius kraštus, kur taip karšta buvo, kaip jis sakė, jog vienam kaulai iškepę iki mėsos minkštumo. Paliau jie buvę kažkur išlaipinti, vėl patalpinti į traukinį, o po to staiga puolę vieną aukštumą. Apie tai mažai ką žinąs, nes puolimo pradžioj kulka tuoj pataikė į koją. Klausantiems, kuriems vertėjas jo kalbą ir atsakymus vertė, tuoj paaiškėjo, kad šis pabėgėlis priklausė rusų divizijai, buvusiai Prancūzijoj. Pusiau geraširdiška, pusiau sukta šypsena noriai pasakojosi rusas. Kai tik atsigavęs, paklausęs slaugytojus, kur esanti Rusija? Jie paaiškinę Rusijon kryptį, kurios vaizdą maždaug pagal saulę ir žvaigždes prisiminęs. Pabėgęs slaptai. Naktimis keliavęs, dienomis slėpęsis šieno kupetose. Taip atkeliavęs prie šio ežero. Dabar jo pasakojimas virto neaiškiu atrodė, kad jis yra kilęs nuo Baikalo ežero, manęs, kad kitam ežero krante, kurio ruožus jis vakare buvo išvydęs, esanti Rusija. Vis dėlto jis buvo iš trobelės pavogęs du rąstus ir ant jų gulėdamas kniūpščiomis, su taipgi vogto vairo pagelba toli įplaukė į ežerą, kur jį žvejys surado. Jo baimingas klausimas, ar jau rytoj galėsiąs būti namuose, sukėlė garsų, vos sulaikomą juoką, betgi kuris greitai virto sujaudintu gailestingumu ir kiekvienas kišo jam porą pinigėlių arba banknotą.

Tuo tarpu, iškviestas telefonu iš Montreux, atvyko policijos vyresnysis karininkas, kuris be didelio vargo surašė įvykio protokolą. Sužvejoto žmogaus didelis tamsumas vakarų krašto žmonėms tuoj paaiškėjo. Jis apie save žinojo tik savo vardą, jog esąs Borisas, o apie savo gimtinį kaimą tegalėjo nusakyti tik sujauktą vaizdą, maždaug, kad jie esą kunigaikščio Mačevskio baudžiauninkai (jis pasakė baudžiauninkai, nors jau buvo praėjęs vieno žmogaus amžius nuo baudžiavos panaikinimo) ir kad gyvenąs su žmona ir trimis vaikais 50 verstų nuo didelio ežero.

Prasidėjo pasitarimas jo likimo reikalu. Visą tą laiką su negyvu žvilgsniu ir susitraukęs jis stovėjo besiginčijusiųjų vidury. Vieni manė, kad reikia jį pasiųsti rusų pasiuntinybei į Berną, kiti bijojo tokios priemonės, kaip pasiuntimo atgal į Prancūziją, policijos valdininkas iškėlė viso klausimo sunkumą, ar jis turi būti laikomas kaip dezertyras, ar kaip be asmens dokumentų užsienietis, vietos valsčiaus raštininkas tuoj atsigynė nuo galimumo svetimą valgytoją iš pat pradžių maitinti ir gelbėti. Vienas prancūzas susierzinęs riktelėjo, kad nereikia tiek daug istorijų daryti su skurdžiu pabėgėliu, jis turi dirbti arba jį reikia pasiųsti atgal. Dvi moters stipriai jį gynė: esą jis nekaltas dėl savo nelaimės, yra nusikaltimas žmones iš savo tėvynės siųsti į svetimus kraštus. Dėl šios atsitiktinės priežasties galėjo kilti politinis ginčas, kai vienas senas ponas, danas, staiga įsiterpė ir energingai pareiškė, kad jis užmoka visas aštuonias dienas už šio žmogaus išlaikymą. Per tą laiką įstaigos turi susitarti su pasiuntinybe.

Laike šių sujaudintų diskusijų nedrąsiai pakilo pabėgėlio žvilgsnis ir sustojo ant viešbučio tvarkytojo lūpų, vienintelio šiam triukšme žmogaus, kuris suprantamai galįs pasakyti jo likimą. Prislėgtai jautėsi jis šiam sūkury ir, kai triukšmas nutilo, toj tyloj visai nesąmoningai ir maldaujančiai jis iškėlė rankas prieš tvarkytoją, kaip kad moterys prieš šventąjį paveikslą. Tai nesulaikomai sujaudino kiekvieną. Tvarkytojas priėjo prie jo ir širdingai suramino, pranešdamas, kad galįs be baimės čia likti ir netrukdomai pabuvoti, nes viešbuty artimiausiam laikui juo pilnai pasirūpinta. Po to, draugiškai jam pamodamas, nuėjo aukštyn gatve į viešbutį.

Nejudėdamas ir nenuleisdamas akių stebėjo pabėgėlis atsitolinantįjį, kaip vienintelį žmogų supratusį jo kalbą; jo pragiedrėjęs veidas vėl apsiniaukė. Godžiu žvilgsniu sekį jis pranykstantį iki aukštumoj esančio viešbučio, nepaisydamas žmonių, kurie stebėjosi jo keistu elgesiu ir jį išjuokė. Kai vienas gailestingai jį palietė ir nurodė viešbutį, jo sunkūs pečiai sukrito, tartum suaugo krūvon ir paniro odoje. Jis ėmė žengti. Priėjus nurodytas svetainės duris, šios atsidarė ir pabėgėlis, įėjęs vidun, prisispaudė prie stalo. Padavėja pasveikinimui padėjo ant stalo stiklą degtinės. Čia jis klaidžiojančiu žvilgsniu ir nejudėdamas išsėdėjo iki pietų. Kaimo vaikai nuolatos žvalgėsi pro langą, juokėsi ir kai ką jam riktelėdavo. Ateinantieji jį smalsiai apžiūrėdavo, bet jis savo žvilgsnį laikė pririšęs prie stalo, sėdėjo įtraukęs pečius, drovus ir baimingas. Kai pietų metu linksmai juokaudamas žmonių būrys pripildė svetainės vidų, aplink jį zvimbė šimtai žodžių, kurių jis visai nesuprato; pajutęs baisų vienišumą, kurčias ir prislėgtas sėdėjo vidury visuotino sujudimo, gi jo rankos taip drebėjo, kad negalėjo iš sriubos šaukšto pakelti. Staiga stambi ašara nuriedėjo per jo veidą ir

sunkiai nulašėjo ant stalo. Baimingai apsidairė aplink save. Kiti tai pastebėjo ir staigiai nutilo. Jis gėdinosi pats savęs: vis žemiau linko jo susivėlusi galva prie juodojo medžio.

Taip jis sėdėjo iki vakaro. Visi jį užmiršo ir niekas nepastebėjo, kai prietemoje jis staiga pakilo ir tyliai kaip žvėris nužingsniavo keliu viešbučio link. Valandą ar dvi jis ten stovėjo prieš duris nusižeminęs, laikydamas rankose kepurę ir nepakeldamas į nieką žvilgsnio. Pagaliau šis keistas pavidalas sustingęs ir juodas, kaip medinis stuobrys, dingo šviesa žėrinčiame viešbučio įėjime ir tvirtai atsistojo prieš viešbučio pasiuntinį, o šis atvedė tvarkytoją. Ruso tamsus veidas vėl nušvito, kai tvarkytojas jį pasveikino suprantama kalba.

— Ko tu nori, Borisai? — maloniai paklausė tvarkytojas.

— Jūs turite atleisti — sumikčiojo pabėgėlis — aš tenorėjau tik žinoti ... ar aš galiu namo.

Žinoma, Borisai, tu gali namo, — nusijuokė paklaustasis.

— Jau rytoj?

Dabar surimtėjo ir antrasis. Šypsena prabėgo jo veidu, taip maldaujančiai buvo ištarti jo žodžiai.

— Ne, Barisai ... dabar ne, kol dar karas nepasibaigė.

— Gi kada? Kada pasibaigs karas?

— Tai žino tik Dievas. Mes žmonės to nežinom.

— O anksčiau? Ar negaliu aš anksčiau vykti?

— Ne, Borisai.

— Ar tai taip toli?

— Toli.

— Ar dar daug dienų?

— Daug dienų.

— Vienok aš eisiu, pone! Aš esu stiprus. Aš nepavargsiu.

— Bet tu negali, Borisai. Be to, dar yra rubežius.

— Rubežius? — Jis pažiūrėjo apatiškai. Šis žodis jam buvo svetimas.

Po to su nuostabiu atkaklumu jis vėl tarė: — Aš perplauksiu.

Tvarkytojas kone susijuokė. Bet greit jam jo pagailo ir jis švelniai tarė:

— Ne, Borisai, tai negalima. Rubežius yra svetima žemė. Žmonės tavęs neperleis.

— Bet aš jiem nieko nepadariau. Aš savo šautuvą numečiau. Dėl ko jie negali mane leisti pas žmoną, jei aš juos prašysiu dėl Kristaus.

Tvarkytojas vis rimtėjo. Jį apėmė kartumas. — Ne, — tarė jis — jie tavęs neperleis, Borisai. Dabar žmonės daugiau neklauso Kristaus žodžių.

— Bet ką aš turiu daryti, pone? Aš negaliu čia likti! Čia manęs žmonės nesupranta, o aš nesuprantu jų.

— Išsimokysi, Borisai.

— Ne, pone, — jis nulenkė žemai savo galvą, — aš negaliu mokytis. Aš galiu tik žemę dirbti, daugiau aš nieko negaliu. Ką, aš čia veiksiu? Aš noriu namo! Parodyk man kelią!

— Nėra jokio kelio, Borisai.

— Bet, pone, jie negali uždrausti man grįžti namon pas žmoną ir vaikus! Aš nesu daugiau kareivis!

— Jie tai gali, Borisai.

— O caras? — paklausė jis staigiai drebėdamas ir su pagarba laukdamas.

— Nėra jokio caro daugiau, Borisai!

— Prislėgtai pažiūrėjo į tvarkytoją. Paskutinė šviesa užgeso jo akyse, po to nuvargusiai tarė: — Taigi aš negaliu namo?

— Šiuo metu ne. Tu turi laukti, Borisai.

— Ilgai?

— Aš nežinau.

Sutemose vis labiau niaukėsi jo veidas.

— Aš jau ilgai laukiau! Aš negaliu ilgiau laukti. Parodyk man kelią! Vis tik aš pamėginsiu!

— Nėra kelio, Borisai. Prie rubežiaus tave sulaikys. Pasilik čia, mes surasim tau darbą!

— Žmonės nesupranta čia manęs, aš nesuprantu jų — pakartojo jis atkakliai.

— Aš nieko negaliu, Borisai.

— Padėk man dėl Kristaus, pone! Padėk man, aš negaliu daugiau!

— Negaliu, Borisai. Joks žmogus dabar negali tai padaryti.

Prislėgti juodu stovėjo viens prieš kitą. Barisas glamžė rankose kepurę.

— Dėl ko jie tada paėmė mane iš namų? Jie sakė, kad aš turiu Rusiją ir carą ginti. Bet Rusija taip toli, ir tu sakai, kad carą ... Kaip tu sakei?

— Nuvertė.

— Nuvertė. — Beprasmiai pakartojo jis tą žodį. — Ką aš turiu dabar daryti, pone? Aš privalau namon! Mano vaikai šaukia mane. Aš čia negaliu gyventi! Padėk man, padėk man, pone!

Vis žemiau rusas lenkė galvą. Staiga dusliai ištarė: — Dėkoju tau, pone, — ir apsisukęs nuėjo.

Pamažu jis ėjo keliu žemyn. Tvarkytojas jį matė, stebėjosi dar, kad jis nepasuko į svetainę, bet laiptais nulipo prie ežero. Atsidusęs tvarkytojas nuėjo į viešbutį.

Likimas lėmė, kad kaip tik tas pats žvejys sekantį rytą rado prigėrusio žmogaus nuogą lavoną. Prigėrusis rūpestingai buvo padėjęs padovanotas kelnes, kepurę ir švarką ant kranto ir taip nuėjęs į vandenį, kaip iš jo buvo atėjęs. Apie įvykį buvo surašytas protokolas. Kadangi pabėgėlio pavardė buvo nežinoma, tai ant jo kapo buvo pastatytas pigus, medinis kryžius, vienas tokių mažų kryžių, kurie byloja apie benamio ir nežinomo žmogaus likimą ir kuriais dabar visa Europa yra nuklota.

Išvertė Ant. Sodaitis.

„Čiurlioniečius" pamačius

Pašešupiai, panemunės ar padubysiai. Ūkininko kiemas. Žolė valyvai nugrėbta, takai geltonu smėliu nubarstyti. Tylutėlė vasaros pavakarė, nuo kurios net ausyse spengia. Ilgi, sunkūs šešėliai tingiai drybso geltonai virpančiame saulės žaižaravimo ir, tolydžio vis drūčiau įmigdami, iš lėto tįsta per šventadieniškai besiilsinčią žemę vienas prie kito. Tikslus kalendorius tam vaizdui nesvarbu, bet mūsų ilgesys jam stengsis suteikti Joninių meto spalvas, kai iš darželių eina sunkus jazminų, rezedos ir bėzdų kvapas, o dūzgaujančios bitelės ant savo sparnų po kiemą nešioja dobilų laukų saldumą.

Staiga už kelių varsnų toje užsnūdusioje tyloje suskamba keletas jaunų balsų, derinančių garsus į vieną dainą. Netrukus, po kelių posmų, į tą dainą stengiasi įsilieti nauji balsai iš kitos pusės. Ir dar nauji vėl iš kitos. Ir dar, ir dar. Visi tie balsai eina artyn į kiemą, iki pagaliau garsingai susilieja į vieną daugiabalsią sutartinę, ir su daina ant lūpų pro vartus iškilmingai įžygiuoja pulkas gražaus jaunimo. Jų kūnai mirga visomis spalvomis, kurias tik mūsų močiučių išradingumas pripažino tinkamomis jauniems lietuviams ar raudonskruostėms lietuvaitėms dabinti, o veidai spindi šimtais atlaidų. Ne koks nors palaidas atsitikimas veda viso kaimo jaunimą į tą kiemą. Jie buvo taip sutarę grįždami namo iš bažnyčios, nes Petrulių kiemas yra jaukus, Jono armonikas groja kaip vargonai, o jo sesers Marytės kanklės liūdnai tvanksi tartum devynbalsės gerklytė, kai jos vaikelius kėkštai suryja.

Baigdamas dainą jaunimas pusračiu sustoja. Pabaigia ir atsipučia. Bet tik trumputę valandėlę, nes daugumui sukrautos dainos nekantriai krūtinėj tvinksi, ir jie ima raginti balsus vedėjus. Taip vakaro tyla subanguoja antra, trečia daina — ir dešimta. Dainos viena už kitą gražesnės: viena smagi, kita liūdna, viena nauja, kita iš senelių dar išmokta. Balsai šįla, kaista; vieni kitus jie aistringai klausa ir žvilgsniais seka, visada išradingi, visada pasišovę kits kitam padėti, jei kurioje nors vietoje draugų pareigos sušlubuoja: ar tai tercijomis, ar kvartomis, ar kvintomis. O vienas kitas drūtuolis kukliai kitų užnugariuose ir oktavinėmis dumplėmis kur reikia talkinėja.

Dainininkų akys žiba pasididžiavimu; sustoję visi darbščiai gerkles taisos — savo darbu jie patenkinti. Tačiau, net ir į varškę grietinėje ilgainiui dantys atšimpa, todėl iš trobos atnešamas Jono armonikas, ir visas būrys savo lietuviškąjį meną ima kojomis rodyti. Kai jau vyrų rankoms mergaičių lieme-

M. K. Čiurlionio vardo Meno Ansamblis, aplankęs Hanau lietuvių stovyklą.

nis sukti darosi sunkiau negu dalgę žolėje, jie išsitraukia šventadienio papirosus, o ilgakasės apstoja Marytę su kanklėmis ir savo gaidomis ima graudinti net nelaimingąjį sutemų dainių, kur paupio nendrėse vis turi skųstis, jog laimė tokia trumpa, ir besiskųsdamas nei tąja trumpąja pasidžiaugti nesuspėja. Prisidainavusios merginos nueina į menę garbanų pasitaisyti ir paskutinių užsakų aptarti, likę vyrai bando save įtikinti, kad jie vieni dar galingiau gaidas ištraukti moka, bet, nespėję tuo patikėti, vėl grožio pasigenda ir merginoms prisijungti leidžia; o po to vėl eina dar pašėlę šokiai, dar smagesnės dainos, nuo kurių visi šlaitai ir gojai dešimtimis aidų skiniuojasi.

Tie aidai neša lietuvišką džiaugsmą ir liūdesį per tolimas apylinkes. Jų klausosi visų kiemų pypkoriai ant tvorų parymę, jautriai mąsto jų gaidomis senosios močiutės, nusiskintą žiedelį tyliai uostinėdamos. Jų veiduose ne kiekviena akis įstengs ką nors išskaityti, bet tas, kas jų vagų kalbą supranta, matys, ką jie besiklausydami jaučia: — Ak, kokia brangi ta mūsų prakaito žemelė... Ir kokia jinai miela...

*

Staigus šuolis plotų ir laiko dimensijoje. — Bavarija ir Miunchenas su gabalais išdrabstytomis sienomis. Žemutė patalpa su ankšta, palaike scėnuke niūriuose D. P. lagerio blokuose. Etiketėje humoras ar pašaipa: „Lohengrinstrasse". Pusantros valandos stebiu tenai jaunų „čiurlioniečių" meną, bet mano vaizduotė atkakliai vis kuria man tokį vakarą, kurį čia keliais plunksnos brūžiais pabandžiau sugauti. Ir nežinau, ar aš tam kolektyvui sugebėčiau gražesnį pagyrimą išrašyti rečiausiais superliatyvais. Po kai kurių chorų bei ansamblių, išgarsintų mūsų tėvynėje, kurie populiarumą gaudė vieni mechaniškai kapodami pigias balsavimo gudrybes, kiti be atodairos „turtindami" mūsų kaimo meną rusiškomis svetimybėmis, — po visų tokių falsifikatų benamiai, klajokliai „čiurlioniečiai" po svetimus griuvėsius vežioja vargo broliams gyvą, tyrą lietuvybę. Per kelis mėnesius jie net mokėjo pasidaryti bene pirmaisiais tremtinių lietuvių reprezentantais.

Tačiau, vertinant meno tautiškumą, atsimintina vienas įspėjimas: meno ir gyvenimo santykyje pastarasis yra pasekėjas, pirmasis — pavyzdys. O „Čiurlionio" ansamblio menas yra išdailintas, išpuoselėtas iki rafinuotumo. Tas aforizmas apie meną ir gyvenimą, — kurio paskutiniuoju apaštalu buvo paradoksalusis Oscar Wilde, — vis dėlto yra teisingas tiktai per pusę. Gyvenimas iš meno skolinasi tik formą, bet pats jis menui yra visas turinys. Čiurlioniečių kūryboje irgi viskas savo dvasia yra lietuviška; turiniu tai Lietuva, tai jos vienas gyvenimo aspektas, tai tyra jos siela be kraitinių falsifikatų; o menas joje tai Mikulskis ir Baronaitė. Mano aukščiau nupieštas vakaras yra lietuviška realybė, o Mikulskio ir Baronaitės jaunimo vaidinimas — toji realybė aprengta pagal kultivuoto lietuvio skonį, ir tai tokį, kurį tik didelė meilė tai realybei pagimdyti gali. Kitaip tariant, tai kaimo žmonių rypavimas ar juokas paverstas kokio nors Dvořako, Griego ar R.Korsakovo largais ar scherzais.

*

Kieno kūryba yra griežtai ritminga, bet kurdamas jis ritmus moka mintim ir nuotaikos spalvomis tušuoti, tas jau yra menininkas. Mikulskio darbas „Čiurlionio" ansamblyje klausovą stebina labiausiai. Jojo turimoji medžiaga — bet kokiu sprendimu neatimant derančios pagarbos jauniesiems dainininkams — yra dauguma ne rinktinė, šiokiadieninė; daugelis dainininkų, gal būt, niekur rimtai dar nebuvo dainavę, bet retai kuriame chore man teko girdėti tokio darnumo sąskambius, dar rečiau kur paprasta ritmika būna taip nustelbta minties dramatinio reiškimo, jos meniško niuansavimo. Balsavimo gudrybės Mikulskiui nėra tikslas chorvedžio technikai rodyti, bet tik priemonės dainos nuotaikos efektams kelti. Visuose jo balsavimuose, per visus jo sugalvotus niuansavimus ryškiai teeina vienas darbo principas: chore dainos efektai turi nuolat kilti ir, pasiekusios aukščiausią įtampą, galutinin sąskambiu turi surišti visus juos, sukrautus klausovų jausmuose, į darnią nuotaikos vienumą. Šiuo atžvilgiu jo metodą bene geriausiai iliustruoja „Piemenėlių daina", kurioje lėti tempai, pianiniai efektai iš lėto kumuliatyviai auga iki fortų ir fortisimų, o gale viso kolektyvo darbas virsta tikra garsų bachanalija. Pavyzdžiu iš priešingo galo, garsų tempų slopinimo iki visiško jausmų užliūliavimo, gali būti „Lopšinė". Viena priemonė, kuriai Mikulskis rodo aiškią predilekciją, yra aidų efektai: juos jis naudoja net iki nusidėjimo; bet toji nuodėmė jojo meniškumą tartum raudonu rašalu pabrėžia; tie aidai išsilenkia bet kokio banalumo, jie yra dvigubi, trigubi, aidų aidai, tai atkartojantys, tai užbaigiantys frazes, tai įsiterpiantys tarp jų. Ir jokia kita gudrybė, tur būt, nepadeda taip sklisti mūsų laukų ir girių kvapo, jokia kita geriau už ją neprimena, kad lietuvių menas yra organiškai suaugęs su jų gamta, su jų gimtąja žeme.

*

Jeigu jau saulę ryžtumėmės tyrinėti pro teleskopą ir turėtume ant jos susekti neišvengiamų dėmių, tai šiuo atveju silpniau šviečiančia dėme Mikulskio ansamblyje rastume jo vyrų chorą. Iš keturių jo padainuotų dainų aš vis dėlto negalėjau išvesti, kas yra jo trūkumas. Visi tie keturi dalykai yra ne Mikulskio subalsinti. Tai Naujalio, Žilevičiaus, Dambrausko ir Marijošiaus darbai. Marijošiaus „Kanapė" yra padaryta be pretenzijų, bet su muzikine

Čiurlioniečiai kalnuos.

Prancūzų generolas Metzingene pasirašo į Ansamblio bičiulių knygą.

kultūra, nuo pat pirmųjų mormorandų (gal būt, per ilga monotonija trunkančių) nuosekliai išvystyta ir, bene svarbiausia, perdėm išlaikanti lietuviško kaimo stilių; o kitos trys dainos savo charakteriu yra mums svetimos; be to, jų harmonizacija gana primityvi, jųjų pavyzdžiai — ar lenkiškas sentimentalumas („Op op, Nemunėli) ar itališkų arijų efektai; jose per daug jaučiama pastanga šokinėti į antrąją oktavą, nors intervalai ne visur savo nuoseklumu įtikina, ne visur dainos mintį atitinka. Mikulskio vyrai savo balsingumu iš bendro choro neišsiskiria, tai tokioje ne visai palankioje dirvoje svetimi trūkumai gali lengvai virsti viso kolektyvo yda.

Lietuviškumu ne visai įtikina ir daina „Oi eisim, eisim, mes čia nebūsim", kuria Mikulskis simboliškai baigia savo ansamblio vakarą. Tai pažįstama, seniai išpopuliarėjusi daina, net iki jos šaltinių aš niekaip negaliu prieiti. Norint galima būtų ją pagrįsti ir lietuviško rypavimo elementais, bet jos frazinės kadencijos parodo ją esant ne senos ir ne lietuviškos kilmės. Didžiausias jos trūkumas, tačiau, yra tai, kad toji melodija neatitinka žodžių ir kad nuotaikos perteikimo atžvilgiu ji yra iš viso impotentiška. Toliau, — darant pilną „čiurlioniečių" repertuaro svetimybių sąrašą — reikia paminėti dar štai kas: — plačiai žinomoje dzūkų dainoje apie antelę ir piršimąsi antelė ne svarsto, bet vartosi; vadinasi, turi būti „pasvarcyk" ar „susvarcyk", bet nieku būdu ne „pasvarscyk"; veiksmažodis „svarstyti" prasme „galvoti" yra verstinis, patekęs pas mus iš lotynų ar kurios kitos kalbos, mūsų kaimo žmonėms jis nežinomas, ar bent nebuvo žinomas tos senosios dainos kūrimo metu; vartymąsi pavertė svarstymu jau mūsų miesto žmonės, bet be logikos, nes antis, pagaliau, svarstyti nei negali; visas poetinis grožis ir glūdi tos figūros kontraste: susvartyk, antele, tykiai plūkodama. Dainoje „Oi, kad išauštų" ir pranešėja ir visas choras blogai taria žodį „aušti", būtent, su tvirtapradė priegaide; áušta tik karšta sriuba, aušra gali tik aũšti.

Galiausiai, visokių gamtos ar gyvulių garsų pamėgdžiojimai dainose mūsų kaimo žmonėms yra svetimi. Šiuo atžvilgiu mes griežtai skiriamės nuo rusų. „Melnikas", tačiau, — kaip tai įsakmiai pabrėžia „čiurlioniečių" pranešėja — nėra daina, bet gamtos vaizdas. Būbavimą ar lojimą net didžiausiems menininkams sunku būtų meniškais garsais paversti, bet visą tą sudėtingąjį (ir virtuoziškai atliktą) kūrinį tegalima laikyti kaimo jaunimo išdykavimu, ir dėl to meniniu požiūriu daug kas jame dovanotina; vis dėlto, kai tame garsų siautėjime staiga ožio balsu sumekena jaunutė raudonskruostė mergina — tai, mano supratimu, nėra visai tikro skonio demonstracija. Pagaliau, girgždančiu disonansu priedinės „Untelos" pabaigoje išlenda gaigališkas is „kva! kva!" Klausovo įspūdis — parginęs piemenėlis įsispraudė tarp kojų suaugusio jaunimo ir, piktai pokštaudamas, drėbtelėjo jam tą patyčių „kadenciją".

* *

Apie Baronaitę rašyti kritikai sunkiausia, nes himnai visada skleidžia nuobodulio atmosferą. Tai ne tiktai menininkė, ne tiktai lietuvė, bet visa lietuviška institucija. Baronaitė tai senasis lietuviškas šokis; ji yra jo iniciatorė, jo ugdytoja, sukūrusi jį, galima sakyti, iš nieko. Miuncheniniame pasirodyme dėl scenos ankštumo ir perspektyvinių trukūmų jos merginų ir vyrų menui trūko „aussichtspunkto". Jos ansamblyje vėl nauji veidai, nebe senieji „profesijonalai", bet jų judesiai jau atpalaiduoti nuo bet kokio „mėgėjiško" netikrumo; per tuos kelis mėnesius jinai, jaučiama, vėl yra pasiekusi savo senąją formą, kuriai jau nebereikalingi jokie apibrėžimai, nebereikalingos jokios rekomendacijos. Baronaitės vizitinė kortelė mūsų senųjų šokių menui yra tikras, tvirtas laidas, bet tą jo renommée galėjo sukrauti tik ilgas darbas, jautrus menininkės skonis ir, svarbiausia, meilė. Šia proga tenorėčiau nukreipti jos kai kurių vyrų dėmesį į... plaukus. Juos kaip nors reikia išmokti taip sutvarkyti, kad šokant netektų muistytis kaip jauniems eržilukams žydinčioje pievoje. Šiaip, stebint jų nuolatinę kovą su savo garbanomis, nenoromis į mintį braunasi meilusis komplimentas, kuriuo gražiosios atminties Kauno Krameris krikštijo visus lietuvius: „langhaarige Lumpen". Bet ką kiti svetimieji pagalvos, to mes, gal būt, nei nesužinosime.

*

Neatjungiama „čiurlioniečių" darbo palydovė yra ansamblio pranešėja, kuri svetimiesiems yra net būtina kiekvieno atliekamo kūrinio interpretatorė. Anglų kalba jos pranešimai gabiai suredaguoti, be jokio oficijalumo, su švelniu humoru, o anglas žiūrovas tai itin vertina. Jos žodžiai, be abejonės, daug padeda ansambliui praskinti kelią į pasisekimą svetimoje auditorijoje. Savo pranešimus ji taria laisvai, ne su mūsiškio paskaitininko oficijalumu, nors jos veidas nerodo, kad, svetimų akių varstomai, tas darbas ir jos vidaus jausmams teiktų visišką laisvę. Bet kas gi geriau už tą drovų kuklumą galėtų išrašyti tikrumo liudijimą jos pačios vakaro įžangoje pareikštai rekomendacijai: kad jie nėsą profesijonalai, bet daugumas — studentai, savo priverstiną „l'amaro far niente" sunaudojantys senoms dainoms dainuoti ir seniems šokiams šokti? Jos nereikalingoji pastanga tai amerikietiškojo tarimo imitavimas (ypačiai garsų „r" ir „o". Svetimiesiems jį nuimituoti niekad nepasiseks, o antra vertus, kiekvienas aukštesnės klasės amerikietis ar jų geras aktorius nekalba Naujosios Anglijos akcentais; tokių žmonių idealas yra, atvirkščiai, King's English, toji kalba, kurią mes Europos kontinente vadiname „Oksfordo tarme". Be to, rūta angliškai yra „the rue" (rū), o mėta — „the mint".

Tikimės, kad vakaro pabaigoje jos tartasis „Iki greito pasimatymo Miunchene!" nebus tik mandagumo frazė.

S. Leskaitis.

NAUJI LEIDINIAI

* „Gintaras" neperiodinis literatūros žurnalas, Redaguoja J. Kruminas, Haffkrug (anglų zona) Leidžia spaudos Darbuotojų Sambūris „Baltija". Ligi šiol išėjusios penkios knygos yra spausdintos rotatorium, didelio formato, gausiai iliustruotos dail. A. M. Šimkūno vinjetėmis. „Gintarai" tai nemažas indėlis į mūsų tremtinių literatūrinį gyvenimą. Redaktoriui ir leidėjams pavyko žurnale suburti visą kadrą rimtų bendradarbių. O jų eilė tikrai nemaža: Jonas Aistis-Aleksandriškis, Bernardas Bradžionis, Kazys Barauskas-Nendrė, V. Banaitis, Petras Babickas, Kazys Bradūnas, Medardas Bavarskas, Jeronimas Cicėnas, pulk. J. Giedraitis, Algimantas Gedainis, Paulius Gaubys, Nijolė Goubuvaitė, Andrius Gobuva, J. Imbrasaitė, Paulius Jurkus, Faustas Kirša, Juozas Kruminas, Nelė Mazalaitė, Henrikas Nagys, Fabijonas Neveravičius, gen. P. Plechavičius, Juozas Palionis, Viktoras Punkrys, Antanas Rūkas, Jonas Stonys, doc. dr. J. Šernaitis, Povilas Štuopis, Leonardas Žitkevičius ir kt.

* B. Brazdžionis „Svetimi kalnai". Išleido Antanas Urbonas. Spaudė H. Laupp jr. spaustuvė Tübingene, 190psl., kaina 6 RM. Viršelį piešė dail. Adomas Varnas.

* Vytė Nemunėlis „Tėvų nameliai" eilėraščiai vaikams. „Baltijos" leidinys. Haffkrug. Iliustruota dail. Algirdo Mečio Šimkūno. Rinkinys spausdintas rotatorium.

Gaila, kad amerikiečių zonoje ši vaikų laukiama knygelė beveik nepasirodė.

O ji turėtų pasiekti kiekvieną ir tolimiausią stovyklą.

* „Ž i b i n t a s" Nr. 2. Neperiodinis literatūros leidinys. Cellė, 1946. II. 16. Leidėjas: Cellės Prekybos Mokykla. Redaktorius: Jonas Kuzmickis. Leidinys išspausdintas spaustuvėje (trūksta lietuviškų rašmenų) dvylikos puslapių, iliustruotas. Turinio atžvilgiu „Žibintas" galėtų būti ir stipresnis.

* „L i t h u a n i a". Hanau. 1946. Tai iliustruotas, gerame popieriuje 44-rių psl. informacinis leidinys anglų kalba apie Lietuva. Spausdinio leidėjas — Lietuviu Tremtinių Bendruomenės Hanau Apylinkės Komitetas. Redaktorius — Albertas Tarulis, dalininkas — Juozas Kaminskas.

* „S k a u t ų A i d a s". Leidžiamas Detmolde, spalvuotu viršeliu, aštuonių puslapių. Spausdinamas spaustuvėje su lietuviskais rašmenimis. Leidėjas — v. s. V. Čepas. Redaguoja redakcinė kolegija.

* „M i n t i s". Lietuvių visuomenės dvisavaitinis laikraštis. Memmingenas. Pirmasis numeris pasirodė vasario 16-tosios proga.

Spausdintas spaustuvėje, be lietuviškų rašmenų. Be to, kasdien išeina spaustuvėje spausdinta „Minties Dienos Informacija". Apskritai, ši memingeniečių spauda kol kas daro gana blogą įspūdį, o baisus lietuvių kalbos žalojimas jaudina ne tik kalbininką, bet ir eilinį skaitytoją.

* „S a u l u t ė" Lietuvių vaikų laikraštis. Detmold 1946 m. sausio men. 15 d. Numeris 1., kaina 1 RM. Eis vieną kartą per mėnesį. Redaktorius ir leidėjas A. Giedraitis.

Laikraštėlis gana skoningai sutvarkytas, gausiai iliustruotas su spalvuotu V. Stančikaites viršeliu. Kaip redakcijos žodyje skaitome, tai kadaise Lietuvoj švietusios „Saulutės" naujas užtekėjimas. Mūsų mažiesiems ji padarys didelį džiaugsmą. Linkėtina „Saulutės" redaktoriui į bendradarbių skaičių įtraukti visus mūsų žinomuosius vaikų literatūros kūrėjus.

KŪRYBOS PASAULY

* Miunchene, Miuncheno Meno Namuose, Prinzregentenstr. 1, jau kuris laikas vyksta 1 5 - 1 6 š i m t m e č i o B a v a r i j o s T a p y b o s P a r o d a. Paroda labai turtinga eksponatais, apimanti daugybę salių. Išstatyta garsiųjų vokiečių menininkų darbai: A. Dürer'io, Hans Holbein'o, M. Grünewald'o ir kitų. Miunchene ir Bavarijoj gyvenantiems lietuviams yra reta proga juos pamatyti. Paroda atidaryta kasdien nuo 9—12 ir nuo 14,30—15,30 val.

* Spauda praneša, kad rusai iš Dresdeno išsivežė į Maskvą Rafaelio S i k s t i n ę M a d o n ą, kaip atlyginimą už nacių išvežtas meno brangenybes iš rusų muziejų Leningrade, Naugarde ir Kijeve.

* Bavarijoj, Obertsdorfe gyvenanti rašytoja G e r t r u d a v o n L e F o r t parašė naują veikalą, pavadintą „Consolata", kuris ntruktus bus atspausdintas.

* E r i c h M a r i a R e m a r q u e, „Vakarų fronte nieko naujo" autorius, Amerikoje išleido naują romaną„Triumfo arka".

*Žymusis Italų katalikų rašytojas G i o v a n n i P a p i n i apako. Už simpatijas fašizmui jis buvo naujosios italų vyriausybes išskirtas iš politinio ir literatūrinio Italijos gyvenimo. Netrukus pasirodys nauja rašytojo knyga „Popiežiaus Celestino VI laiškas žmonėms". Tai bus Giovanni Papinio atsakymas į jam daromus kaltinimus.

* E n r i c a v o n H a n d e l - M a z z e t t i, gerai žinoma ir Lietuvoje austrų rašytoja, netekusi vokiečių valstybinių honorarų, buvo atsidūrusi materialiniuos sunkumuos. Dabar Austrijos valdžia jau suteikė jai garbės pašalpą.

* E v e r h a r d W e s t e r m a n n Braunschveige gavo licencija 1838 metais įkurtajai knygų leidyklai „Georg Westermann". Ši leidykla leidžia seniausią vokiečių kultūrinį žurnala „Westermanns Monatshefte".

* S e l m a L a g e r l ö f leido Londono Esperanto Institutui jos raštus išversti esperanto kalbon.

Miuncheno Kammerspiele (Schauspielhaus) savo programą praplėtė š. m. kovo mėn. 8 d. statydami premjerą „E r o d a s i r M a r i a m n ė". Tai yra žinomo vokiečių dramturgo F r i e d r i c h o H e b b e l i o 5 veiksmų tragedija. Savo laiku turėjusi didelį pasisekimą, tragedija paskutiniu metu buvo likusi veik vien tik atsiminime. Tačiau jos sprendžiamos problemos nesensta. Veikėjais, tiesa, yra imamos istorinės figūros: Erodas, Mariamnė, Salomė, Aleaxandra etc.; jie kalba ir tuometine kalba. Bet idėjų sprendime istorija yra nugalėta, tragedijos idėjos yra ir šiandien naujos ir šiandien aktualios, nes ir šiandien meilė ir mirtis yra dvi priešpriešos ir vis dėlto viena kitą lydinčios seserys; nepasitikėjimas, įtarinėjimai, pavyduliavimas yra netikrumo ir smulkumo požymys, kuris randamas ir didžių valdovų rūmuose.

Svarbiausiose rolėse: Maria Koppenhoefer, Alice Verden, Carl Wery, ir kt. Režisavo: Hermann Schulze-Griesheim. Pačiai scenai pageidautina kiek daugiau įvairumo. *J. V.*

„AIDŲ" NOVELĖS KONKURSAS

(Daugeliui pageidaujant, konkurso terminas pratęsiamas.)

„AIDAI" skelbia l i t e r a t ū r i n į k o n k u r s ą n o v e l e i p a r a š y t i. Kūrinius reikia siųsti iki 1946 m., b a n l a n d ž i o 1 d i e n o s Konkurso Komisijai, „AIDŲ" Redakcija, München 27, Lamontstr. 21. Kūriniai pageidaujami perrašyti mašinėle, būtinai pasirašyti slapyvardžiu su prierašu „Novelės Konkurso Komisijai". Kartu atskiram uždaram voke turi būti įdėta slapyvardė ir autoriaus pavardė su adresu.

Už geriausiai įvertintas tris noveles skiriamos premijos:

I premija — 1000 RM.,
II premija — 600 RM.,
III premija — 400 RM.

Konkursui skirti pinigai yra suaukti nuoširdžių „Aidų" rėmėjų.

Redakcija pasilieka sau teisę ir nepremijuotas, konkursui įteiktas noveles spausdinti savo žurnale, sumokant autoriui bendra tvarka nustatytą honorarą.

„AIDŲ" LEIDĖJAI

S k e l b i m a s

Dipl. teis. R a g a u s k a s Antanas, gyvenęs Markt-Pongau ir L e i l i o n a s Vladas, gyvenęs Bärwalde prašomi atsiliepti. Jiems yra laiškai iš buv. jų tarnautojo A l e k s a n d r o P l u n g i e č i o, 1945 m. vasarą iš Vokietijos atgal išvykusio su grąžinamais Sov. S-gos piliečiais.

Tautiečiai, žiną šių asmenų dabartines gyv. vietas, prašomi jas pranešti šio laikraščio redakcijai, persiuntimui minėtų laiškų.

A l t - G a r g ė s Lietuvių Komitetui už 250,— Rm. auką spaudos reikalams redakcija nuoširdžiai dėkoja.

„A i d a i" yra dviejų laidų: kultūrinis žurnalas ir dienos informacija. „A i d ų" žurnalas išeina kiekvieno mėnesio 1 ir 15 dienomis, 16 psl. didumo, „A i d ų" D i e n o s I n f o r m a c i j a" kiekvieną dieną, išskyrus šventadienius. „A i d u s" leidžia S p a u d o s D a r b u o t o j ų K o l e k t y v a s. Vyr. Redaktorius — Dr. V. B i e l i a u s k a s. Žurnalo Redaktorius — K. B r a d ū n a s. Redakcijas adresas: München 27, Lamontstr. 21. Žurnalo numerio kaina 1 RM.